

Muzeum Regionalne
w Środzie Śląskiej

Średzkie Zeszyty Naukowe

TOM 22 / 2014

Grzegorz Borowski, Marek Grześkowiak

**SPRAWOZDANIE Z RATOWNICZYCH BADAŃ
ARCHEOLOGICZNYCH ZWIĄZANYCH Z BUDOWĄ
BUDYNKU MIESZKALNEGO WIELORODZINNEGO
W ŚRODZIE ŚLĄSKIEJ PRZY UL. KILIŃSKIEGO,**

DZ. NR 27/12 AM-18

(dec. nr 1043/2012 z dnia 28.06.2012 r.)

sprawozdanie ma charakter ostateczny

Środa Śląska 2014

© Muzeum Regionalne w Środzie Śląskiej

WSTĘP

W dniach od 20 sierpnia do 28 września 2012 r. Muzeum Regionalne w Środzie Śląskiej przeprowadziło wyprzedzające, ratownicze badania archeologiczne związane z budową budynku mieszkalnego, wielorodzinnego w Środzie Śląskiej przy ul. Kilińskiego, dz. nr 27/12 AM-18 (ryc. 1, 2; fot. 1, 2). Badania zrealizowano w oparciu o decyzję Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu nr 1043/2012 z dnia 28.06.2012 r. oraz na zlecenie Pana Andrzeja Dyszewskiego - Centrum Targowa „AGD Dyszewski RTV” ul. Targowa 4, 55-300 Środa Śląska. Z ramienia Muzeum badaniami kierował mgr Grzegorz Borowski, a brał w nich udział także mgr Marek Grześkowiak.

KWERENDA ŹRÓDEŁ

Ulica Jana Kilińskiego (wcześniej nazywana Piekarską, a od 1605 r. aż do 1945 r. Ślusarską) w Środzie Śląskiej jest integralnym elementem średniowiecznego układu urbanistycznego, jaki wykształcił się z końcem XIII w. i w początkach XIV w. Jego zasięg wyznaczały miejskie mury obronne, zaś ich budowa w 1. połowie XIV w. kończyła główny etap wznoszenia średzkiego systemu obronnego. Część pieniędzy na ten cel pochodziło z darowizny ówczesnego władcy miasta, króla czeskiego Jana Luksemburskiego. W dokumencie z 16 października 1341 r. przekazywał on miastu dziesięcioletni czynsz płacony mu przez Żydów średzkich (Kindler 1934, s. 18; Meinardus 1906, s. 235). Wybudowane mury miały 15 stóp wysokości oraz 4 stopy szerokości. Posiadały w średniowieczu 48 bastei i wież, wśród nich 8 wież głównych, z których część rozebrano do wysokości murów już w XVII w., a resztę w 1765 r. W 1818 r. mury obniżono o 3 stopy (Zmarzły 1935, s. 56- 57).

Bramy miejskie: Wrocławska, Legnicka, Świdnicka i Rzeźnicza powstały w XIV w. wraz z wieńcem murów obronnych. Bramę Piekarską – zwaną też Nową, w ciągu ul. Kilińskiego (wówczas Piekarskiej) wzniesiono dopiero w 1536 r. Wcześniej w tym miejscu miała znajdować się tylko furtka. Nową bramę wybudowano po to, by ułatwić komunikację z ogrodami, polami i stawami, leżącymi na północ od miasta (Heyne 1856, s. 38; Kindler 1934, s. 20; Zmarzły 1935, s. 56; Bimler 1940, s. 71). Po jej wybudowaniu łatwiej też było się dostać do młyna – Baumgartenmühle. Mieścił się

on w sąsiedztwie dzisiejszego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, przy rzeczce Rokitnik, na końcu Krumme Gasse – ulicy Krętej, która była przedłużeniem ul. Piekarskiej (Ślusarskiej, Kilińskiego). Młyn ten źródłowo potwierdzony jest po raz pierwszy w 1358 r. Wtedy to mieszczanin średzki, rzeźnik Mathias, ufundował w kościele parafialnym ołtarz św. Jana Ewangelisty i uposażył go między innymi dochodami z młyna „który leży poza granicami miasta za wsią Pfaffendorf w miejscu które zwane jest Baumgarten” (Kindler, 1934, s. 48). Pfaffendorf – Popowice, to średniowieczna wieś w obrębie dzisiejszej ul. Sikorskiego. Staw obok młyna (dzisiejsze „Kajaki”) w 1414 r. kupił rajca miejski Peter Pirner. Do rodziny tej należał też inny młyn we Flämischdorf, dziś popularnie – Bielany. Młyn ten od, aż do 1945 r. nosił nazwę Pirnermühle (Kindler 1934, s. 65). Później staw („Kajaki”) kupiła rada miasta, która w 1471 r. weszła również w posiadanie Baumgartenmühle (Kindler 1934, s. 85). Kolejny raz staw wzmiankowany jest w dokumencie z 1545 r., potwierdzającym zakup przez rzeźników średzkich ziemi obok nowego stawu (Neu Teich) przed bramą piekarską (Bäckertor). Ziemia ta przeznaczona była na pastwisko dla bydła z rzeźni (Kindler 1934, s. 162; Heyne 1856, s. 104). Baumgartenmühle zaś kolejny raz wzmiankowany jest w dokumencie z 1480 r. potwierdzającym przekazanie przez Martina Ebendicte czynszu klasztorowi minorytów ze swego ogrodu leżącego obok Baumgatenmühle i krumme Gasse (Kindler 1934, s. 102-103). W dokumencie tym po raz pierwszy występuje nazwa Krętej uliczki – krumme Gasse będącej, jak już wcześniej wspomniano, przedłużeniem ul. Kilińskiego.

Zabudowę działki objętej inwestycją dokumentują plany miasta z XVIII-XX w. Na obu planach miasta F.B. Wernhera z 1755 r. oraz z około 1774 r. działka ta zabudowania jest jednym budynkiem stojącym w zachodniej części działki tuż przy ul. Kilińskiego, równoległe do niej (*Atlas* 2003, ryc. 9, 14). Na innym planie miasta z 1753 r. na działce tej przedstawione są dwa budynki. Jeden stoi przy ulicy Kilińskiego, tak jak na planach F.B. Wernhera, zaś drugi znajduje się na południe od niego, w głębi działki, bliżej ulicy Konstytucji 3-go Maja (*Atlas* 2003, ryc. 9, 14). Podobny układ zabudowy działki przedstawiony jest na planie miasta Winklera z 1811 r., z tą różnicą, że pomiędzy wyżej wspomnianymi budynkami, w południowo-zachodnim narożniku działki, stoi jeszcze trzeci mały budynek (*Atlas* 2003, ryc. 17). Na planie miasta z

1905 r. zaznaczone są dwa budynki, prawdopodobnie o charakterze mieszkalnym, jeden stojący równolegle do ul. Kilińskiego zaś drugi równolegle do ul. Konstytucji 3-go Maja. Na działce zaznaczone są jeszcze dwa dodatkowe budynki najprawdopodobniej o charakterze gospodarczym. Działka podpisana jest jako działka braci Scholz. Duża działka na wschód od omawianej podpisana jest, jako należąca do braci Paula i Wilhema Scholz zapewne właściciele omawianej przez nas parceli (*Atlas 2003*, ryc. 23). Od południa sąsiadowała na z dużą działką zależąca od 1886 r. do ewangelickiego Kreisverein für innere Mission. W 1889 r. wzniesiono na niej budynek schroniska „Herberge zur Heimat”, w którym mieszkaly również siostry ewangelickie, diakonise opiekujące się potrzebującymi pomocy. W piwnicy tego budynku mieściła się kuchnia dla ubogich. Jego budowę sfinansowali w dużej mierze właściciele folwarków w Szczepanowie – von Loesch, oraz w Chwalimierzu – von Kramsta. W dziesięć lat później w 1900 r., na północ od schroniska wzniesiono budynek szpitala. Oba budynki istnieją do dzisiaj i do niedawna wykorzystywane były jako szpital. Na południe od schroniska wybudowano przedszkole, które podobnie jak budynek izolatki nie przetrwało do naszych czasów (Kindler 1907, s. 254; Frommer, s. 40, 42). Przedszkole to znajdowało na terenie omawianej przez nas działki. W spisie mieszkańców z 1932 r. widnieje one pod adresem ul. Konstytucji 3-go Maja nr 1A, wówczas An der Promenade 1a (Einwonerbuch, s. 25). Zabudowę tej działki przedstawia zdjęcie lotnicze miasta z 1927 r. (*Atlas 2003*, ryc. 27).

WYNIKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH

Przed przystąpieniem do prac inwestycyjnych i badań archeologicznych na terenie przedmiotowej działki zrealizowano sześć odwiertów geotechnicznych. Wskazywały one, że do głębokości 1,2 – 1,7 m znajdują się nasypy niekontrolowane w postaci glin i piasków koloru szarego przemieszanych z cegłami i kamieniami. Poniżej natomiast występują gliny i piaski głównie czwartorzędowe, a na głębokości około 3 m – wody gruntowe (Goldsztejn, Michalak 2011 – opracowanie załączone do niniejszego sprawozdania).

Przyjęto zatem, że ewentualne nawarstwienia archeologiczne mogą wystąpić maksymalnie do głębokości 2 m. W celu ich uchwycenia prace badawcze

zrealizowano w trzech etapach, biorąc pod uwagę możliwości pracy sprzętu mechanicznego. Na etapie I nadzorowano pracę przy mechanicznym zdejmowaniu wierzchniej warstwy terenu w postaci trawnika do głębokości 10-15 cm (fot. 3, 4). Nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej, wobec czego przystąpiono do etapu II, w którego trakcie nadzorowano pracę sprzętu mechanicznego przy pogłębianiu obszaru inwestycji do głębokości 0,5-0,7 m. Na poziomie tym wystąpiła jedynie szara ziemia i piaski przemieszane z gruzem ceglany i śmieciami (fot. 5, 6). Również nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej.

W związku z tym, że nie było technicznej możliwości dalszego pogłębiania wykopu inwestycyjnego na całym obszarze jednocześnie (niemożność wyjazdu z wykopu sprzętu ciężkiego) przystąpiono do realizacji etapu III prac badawczych. Ustalono z Inwestorem, że na terenie objętym inwestycją wykonywane będą wykopy sondażowe (5 × 1 m) w celu oceny układu nawarstwień. W przypadku stwierdzenia obecności struktur archeologicznych – podjęte zostaną badania archeologiczne, natomiast w przypadku wyniku negatywnego możliwe będzie wybranie nadkładu do głębokości docelowej na większej przestrzeni, a następnie wykonany zostanie następny wykop sondażowy.

W związku z tym, że w poszczególnych sondażach nie stwierdzano obecności substancji archeologicznej (poza dyskusyjnym sondażem 5) poniżej przedstawione będą rejestrowane w nich nawarstwienia, a także nawarstwienia poznane na ścianach wykopu budowlanego.

Profil nr 1 zarejestrowany został na południowej ścianie wykopu sondażowego nr I. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółty piach; j.s. 2 – kremowy piach; j.s. 1 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami (ryc. 4; fot. 7-10).

Profil nr 2 zarejestrowany został na południowej ścianie wykopu budowlanego, na południe od sondażu II. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółty piach; j.s. 2 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami; j.s. 1 - trawnik (ryc. 5; fot. 11-12).

Profil nr 3 zarejestrowany został na południowej ścianie wykopu sondażowego II. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 2 – żółto-siną glina; j.s. 1

– brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami (ryc. 6; fot. 13-14).

Profil nr 4 zarejestrowany został na południowej ścianie wykopu sondażowego III. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółty piach; j.s. 2 – kremowy piach; j.s. 1 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami (ryc. 7; fot. 15-16).

Profil nr 5 zarejestrowany został na zachodniej ścianie wykopu sondażowego IV. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółty piach; j.s. 2 – kremowy piach; j.s. 1 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami (ryc. 8; fot. 17-20).

Profil nr 6 zarejestrowany został na zachodniej ścianie wykopu budowlanego, w wykopie sondażowym V. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 6 – żółty piach; j.s. 5 – kremowy piach; j.s. 4 – ciemnosina glina przemieszana z próchnicą; j.s. 3 – brązowa, lekko zgnilona próchnica, przemieszana z drobnymi kamieniami; j.s. 2 – brązowo-żółta, lekko zgnilona próchnica, przemieszana z drobnymi kamieniami; j.s. 1 – brązowa ziemia przemieszana z kamieniami i korzeniami (ryc. 9; fot. 21-24).

Profil nr 7 zarejestrowany został w środkowej części wykopu budowlanego, po wybraniu urobku z rejonu sondaży I-V. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 2 – żółty piach; j.s. 1 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami (ryc. 10; fot. 25-26).

Profil nr 8 zarejestrowany został na północnej ścianie wykopu sondażowego VI. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółto-brązowa, spiaszczona glina; j.s. 2 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami; j.s. 1 – płyta betonowa (ryc. 11; fot. 27-29).

Profil nr 9 zarejestrowany został na północnej ścianie wykopu sondażowego VII. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 3 – żółty piach; j.s. 2 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami; j.s. 1 – płyta betonowa (ryc. 12; fot. 30-32).

Profil nr 10 zarejestrowany został w północno-wschodniej części wykopu budowlanego, po wybraniu urobku z przestrzeni w obrębie sondaży VI-VII.

Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 7 – żółty piach; j.s. 6 – gruz ceglany przemieszany z ziemią; j.s. 5 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami; j.s. 4 – mur z cegły maszynowej na zaprawie cementowej; j.s. 3 – gruz ceglany z ziemią i śmieciami; j.s. 2 – drobne kamienie z ziemią; j.s. 1 – płyta betonowa (ryc. 13; fot. 33-35).

Profil nr 11 zarejestrowany został północno-zachodniej części wykopu budowlanego, po wybraniu urobku z przestrzeni w obrębie sondażu VI-VII. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 4 – szaro-żółta glina; j.s. 3 – żółta glina; 2 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami i korzeniami; j.s. 1 – płyta betonowa (ryc. 14; fot. 36-38).

Profil nr 12 zarejestrowany został w zachodniej partii północnej ściany wykopu budowlanego, po wybraniu urobku z przestrzeni całego wykopu. Stwierdzono w nim następujący układ stratygraficzny: j.s. 4 – szaro-żółta glina z pojedynczymi kamieniami; j.s. 3 – brązowa ziemia przemieszana z drobnymi kamieniami, gruzem ceglany i korzeniami; j.s. 2 – drobny gruz ceglany; j.s. 1 – płyta betonowa (ryc. 15; fot. 38-40).

ZAKOŃCZENIE

W trakcie przeprowadzonych badań nie stwierdzono istotnych elementów średniowiecznego lub nowożytnego zagospodarowania tej części miasta, leżącej tuż za wałem fosy miejskiej, w pobliżu Bramy Piekarskiej. Jest to tym bardziej zastanawiające, że źródła historyczne wskazywały na możliwość rejestracji relikwów architektury omówionej w kwerendzie źródeł. Być może przedstawiona zabudowa miała płytkie fundamenty, które wraz z nią zostały zlikwidowane.

Wspomnieć należy jednak o dwóch obiektach, które mogły być z nią związane. Pierwszy z nich to szambo, zapewne z okresu międzywojennego, stwierdzone w północno wschodniej części wykopu inwestycyjnego (profil 10). Drugi obiekt to nieckowate zagłębienie dł. 2,5 m i gł. 0,5-0,6 m zarejestrowane w zachodnim profilu sondażu V. Nie pozyskano z niego jakichkolwiek fragmentów naczyń ceramicznych, więc jego datowanie jest utrudnione; wydaje się jednak, że należy wiązać go ogólnie z okresem nowożytnym. Trudno też wypowiadać się co do jego funkcji.

BIBLIOGRAFIA

- Atlas 2003. Atlas historyczny miast polskich*, red. A. Czachorowski, t. IV, *Śląsk*, red. M. Młynarska-Kaletynowa, z. 2, *Środa Śląska*, opracowanie R. Eysymontt, M. Goliński, współpraca M. Młynarska-Kaletynowa, W. Ziółkowski, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Einwohnerbuch 1932, *Einwohnerbuch Stadt und Kreis Neumarkt*, Liegnitz.
- Frommer M. [1959], *Daten aus der Geschichte von Stadt und Kreis Neumarkt i. Schles. (von 1201 bis 1958)*, Velen.
- Goldsztein P., Michalak J. 2011. *Opinia geotechniczna określająca warunki gruntowo-wodne podłoża budowlanego projektowanego budynku na działce nr 27/12, obręb 6, przy skrzyżowaniu ulic Kilińskiego i 3 Maja w Środzie Śląskiej*, Archiwum Muzeum Regionalnego w Środzie Śląskiej (maszynopis).
- Heyne J. 1845. *Urkundliche Geschichte der Königlichen Immediat-Stadt Neumarkt im ehemaligen Fürstenthume Breslau, von ihrer ersten Entstehung bis auf die neuste Zeit*, Glogau: Karl Fleming.
- Kindler P. 1907. *Geschichte der Stadt Neumarkt*, t. 2, Breslau: Verlag von Müller & Seiffert.
- Kindler P. 1934. *Geschichte der Stadt Neumarkt*, t. 1, wyd. 2, Neumarkt: Heimatverlag Karl Groda Nachf. W. Große.
- Meinardus O. 1906. *Das Neumarkter Rechtsbuch und andere Neumarkter Rechtsquellen. Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte*, t. 2, Breslau: E. Wohlfarth.
- Zmarzły F. 1935b. Die Neumarkter Stadtmauer (Ein geschichtlicher Rückblick), *Kreiskalender Neumarkt für das Jahr 1935*, s. 55-57.

DZIENNIK BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH

20 sierpnia 2012 r., poniedziałek

W dniu dzisiejszym miało miejsce spotkanie na terenie planowanych wykopalisk wykonawcy badań archeologicznych, inwestora i wykonawcy robót budowlanych. Omówiono zakres i logistykę badań archeologicznych. Ustalono, że przed ich rozpoczęciem nastąpi wycinka istniejących drzew i krzewów.

23 sierpnia 2012 r., czwartek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Nadzorowano prace sprzętu mechanicznego w trakcie zdejmowania wierzchniej warstwy trawy.

24 sierpnia 2012 r., piątek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzorowanie pracy sprzętu mechanicznego w trakcie zdejmowania wierzchniej warstwy trawy. Wykonano dokumentację fotograficzną odsłoniętej powierzchni planowanego wykopu.

27 sierpnia 2012 r., poniedziałek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, bezchmurno;

Wykonane czynności: Nadzorowano pracę sprzętu mechanicznego w trakcie pogłębiania wykopu do głębokości około 1 m w południowo-wschodniej części terenu inwestycji.

29 sierpnia 2012 r., środa, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, bezchmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór w trakcie pogłębiania wykopu w południowo-wschodniej części terenu inwestycji. Jak do tej pory wystąpiła jedynie ziemia przemieszana z gruzem ceglany i śmieciami. Wykonano dokumentację fotograficzną odsłoniętej powierzchni.

30 sierpnia 2012 r., czwartek, godz. 12.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuacja prac z dnia wczorajszego.

3 września 2012 r., poniedziałek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór w trakcie pogłębiania wykopu w środkowej części terenu inwestycji.

4 września 2012 r., wtorek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór w trakcie pogłębiania wykopu w zachodniej części terenu inwestycji. Na całym odsłoniętym obszarze stwierdzono jedynie ziemię przemieszaną z gruzem ceglany i śmieciami. Wykonano dokumentację fotograficzną odsłoniętej powierzchni.

5 września 2012 r., środa, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog, 1 pracownik fizyczny;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: W dniu dzisiejszym wykonano sprzętem mechanicznym sondaż nr 1 w południowo-wschodniej części odsłoniętego terenu. W sondażu nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej. Nad żółtymi piachami zalegała ziemia

przemieszana z gruzem ceglany, kamieniami i śmieciami. Wykonano dokumentację terenową.

6 września 2012 r., czwartek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: W związku z tym, że nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej w sondażu nr 1, zdecydowano o wykonywaniu dalszych wykopów w południowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykopy były realizowane sprzętem mechanicznym.

7 września 2012 r., piątek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór z dnia poprzedniego. Wykop budowlany zrealizowano w całej południowej części inwestycji, poza obszarem południowo-zachodniego narożnika. W całym w ten sposób wykonanym wykopie stwierdzono układ nawarstwień niemal identyczny do zarejestrowanego w sondażu nr 1. Wykonano dokumentację terenową.

10 września 2012 r., poniedziałek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog, 2 pracowników fizycznych;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: W dniu dzisiejszym wykonano sprzętem mechanicznym sondáže nr 2-5 w środkowej partii obszaru inwestycji. Układy nawarstwień przedstawiały się podobnie, jak w sondażu nr 1 i w całej południowej części inwestycji, za wyjątkiem sondażu nr 5. W związku z tym, że w zachodnim profilu tego sondażu zarejestrowano obiekt 1, a jego zachodnia część znajdowała się poza obszarem inwestycji, ograniczono się do wykonania dokumentacji wspomnianego profilu. Wykonano dokumentację terenową.

11 września 2012 r., wtorek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: W związku z tym, że nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej w sondażach nr 2-4, a pozostała część obiektu 1 znajdowała się poza obszarem inwestycji, zdecydowano o wykonywaniu dalszych wykopów w środkowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykopy były realizowane sprzętem mechanicznym.

12 września 2012 r., środa, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: Kontynuacja prac z dnia poprzedniego w środkowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykonanie dokumentacji terenowej.

13 września 2012 r., czwartek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, słonecznie;

Wykonane czynności: Kontynuacja prac z dnia poprzedniego w środkowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykonanie dokumentacji terenowej.

14 września 2012 r., piątek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, słonecznie;

Wykonane czynności: Kontynuacja prac z dnia poprzedniego w środkowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykonanie dokumentacji terenowej.

15 września 2012 r., sobota, godz. 8.00 – 14.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuacja prac z dnia poprzedniego w środkowej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykonanie dokumentacji terenowej.

18 września 2012 r., wtorek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 25°C, słonecznie;

Wykonane czynności: W dniu dzisiejszym wykonano sprzętem mechanicznym sondáže nr 6-7, również w środkowej partii obszaru inwestycji. Nie stwierdzono w nich reliktyw archeologicznych. Wykonano dokumentację terenową.

19 września 2012 r., środa, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno, przelotne opady;

Wykonane czynności: W związku z tym, że nie stwierdzono obecności substancji archeologicznej w sondażach 6-7, zdecydowano o wykonywaniu dalszych wykopów w tej części obszaru badań do przewidzianej projektem głębokości w trybie nadzoru archeologicznego. Wykopy były realizowane sprzętem mechanicznym.

20 września 2012 r., czwartek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 28°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór z dnia poprzedniego. Wykonano dokumentację terenową.

21 września 2012 r., piątek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 26°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór z dnia poprzedniego. Wykonano dokumentację terenową.

26 września 2012 r., środa, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Nadzorowano pracę sprzętu mechanicznego przy wykonywaniu wykopu w północnej części inwestycji, do głębokości przewidzianej w projekcie. Wykonano dokumentację terenową.

27 września 2012 r., czwartek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 1 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór z dnia poprzedniego. Wykonano dokumentację terenową.

28 września 2012 r., piątek, godz. 8.00 – 16.00

Obsada: 2 archeolog;

Pogoda: około 20°C, lekko pochmurno;

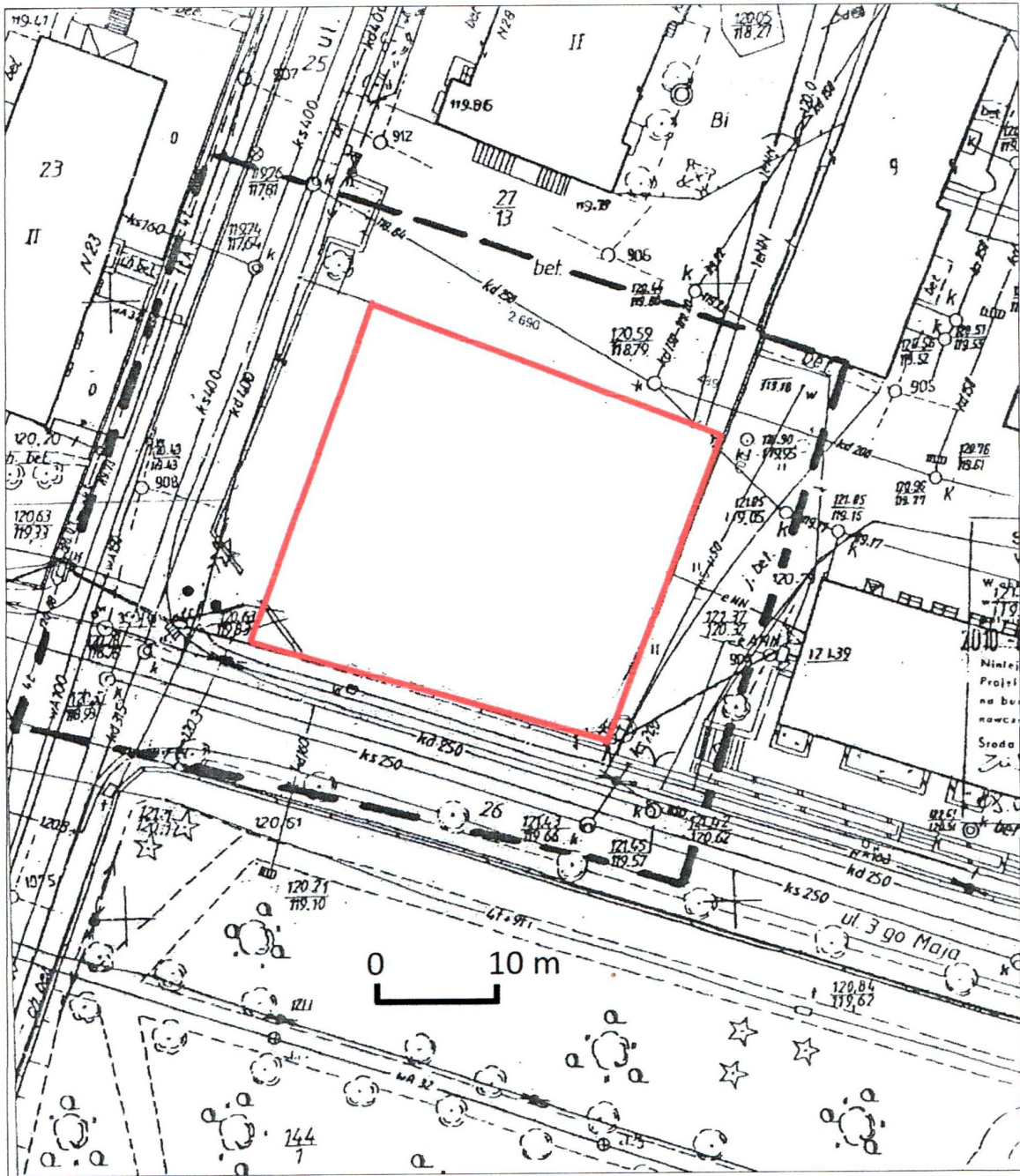
Wykonane czynności: Kontynuowano nadzór z dnia poprzedniego. Wykonano dokumentację terenową. W dniu dzisiejszym zakończono badania archeologiczne związane z inwestycją.

ryc. 1

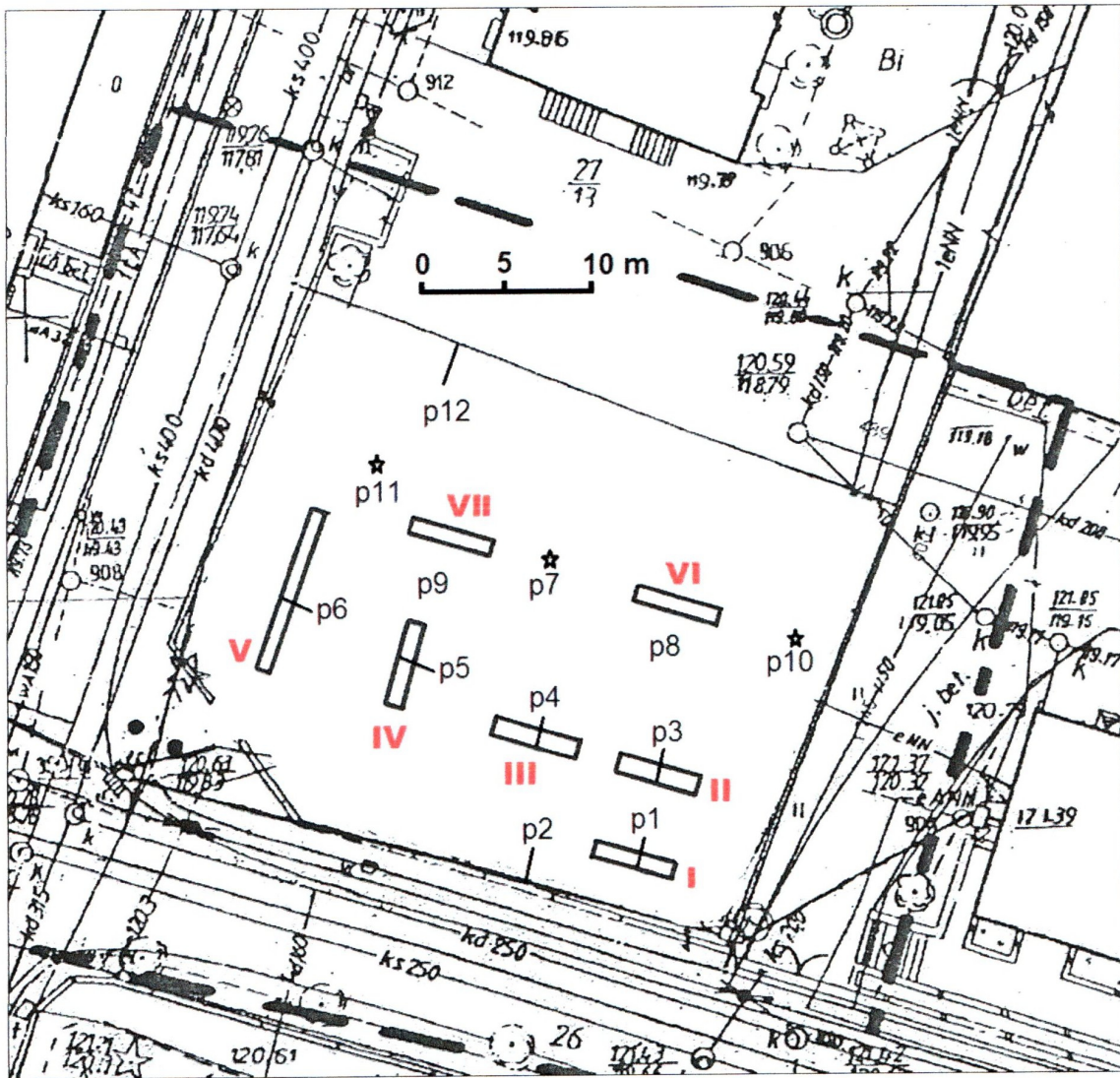
Środa Śląska – orientacyjna lokalizacja terenu inwestycji

ryc. 2

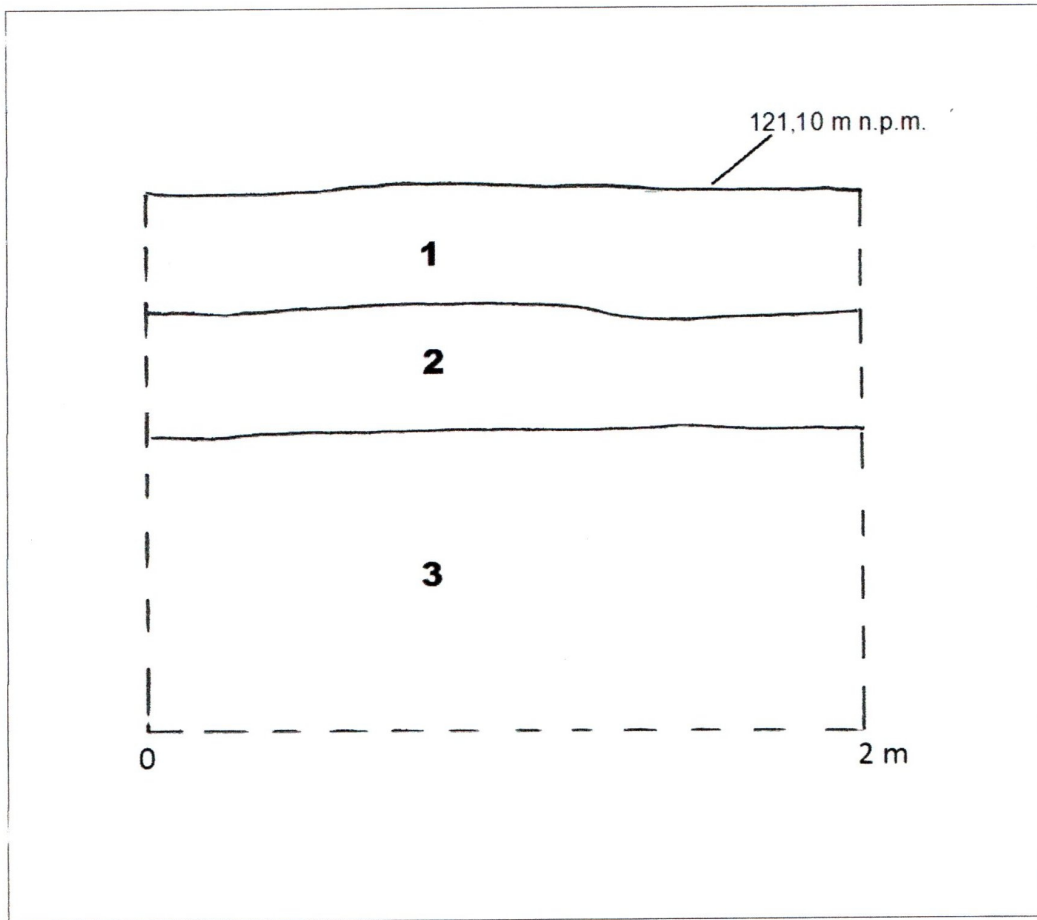
Zasięg wykopów inwestycyjnych (kolor czerwony)

ryc. 3

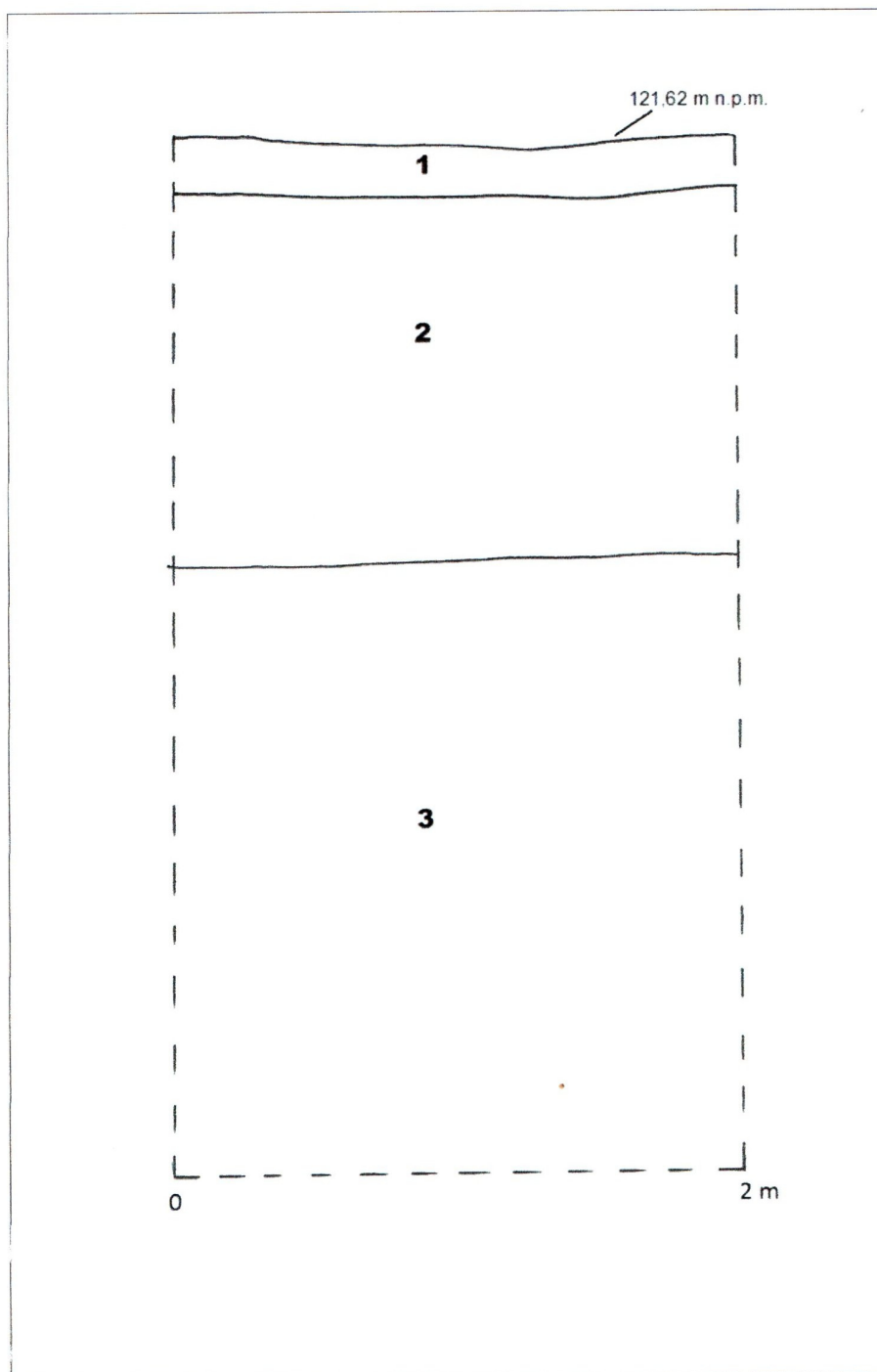
Środa Śląska, ul. Kilińskiego, dz. nr 27/12. Rozmieszczenie wykopów sondażowych (I-VII) oraz lokalizacja rejestrowanych profili (p1-p12)

ryc. 4

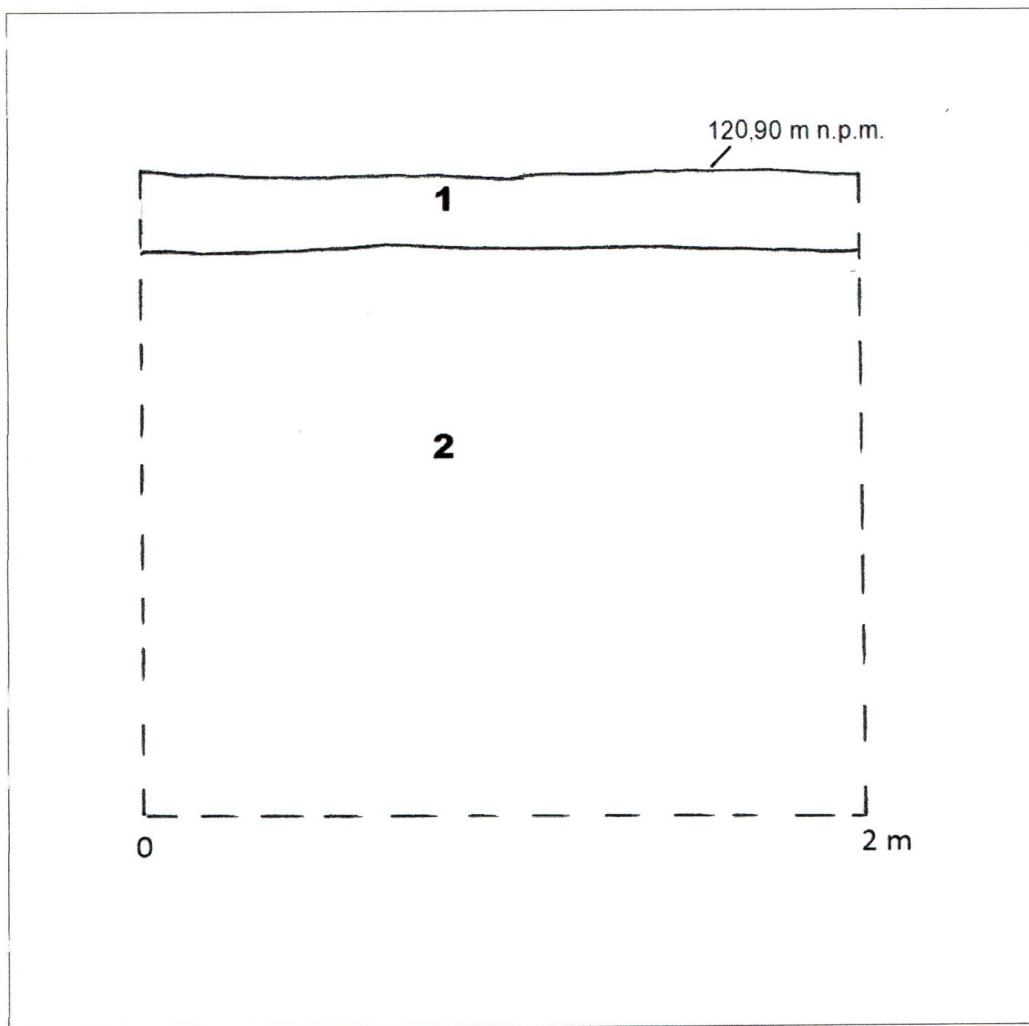
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 1 (opis w tekście)

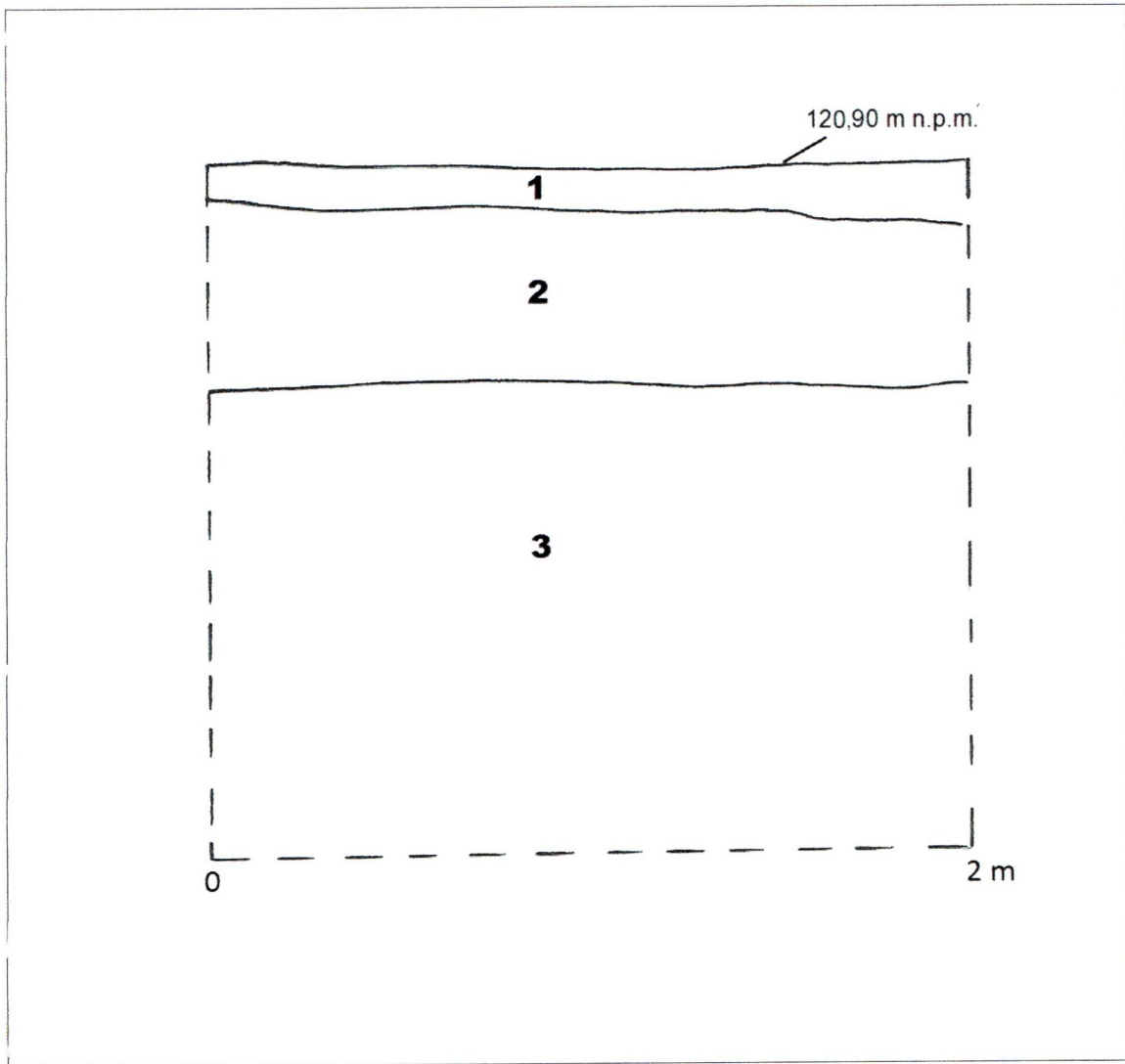
ryc. 5

Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 2 (opis w tekście)

ryc. 6

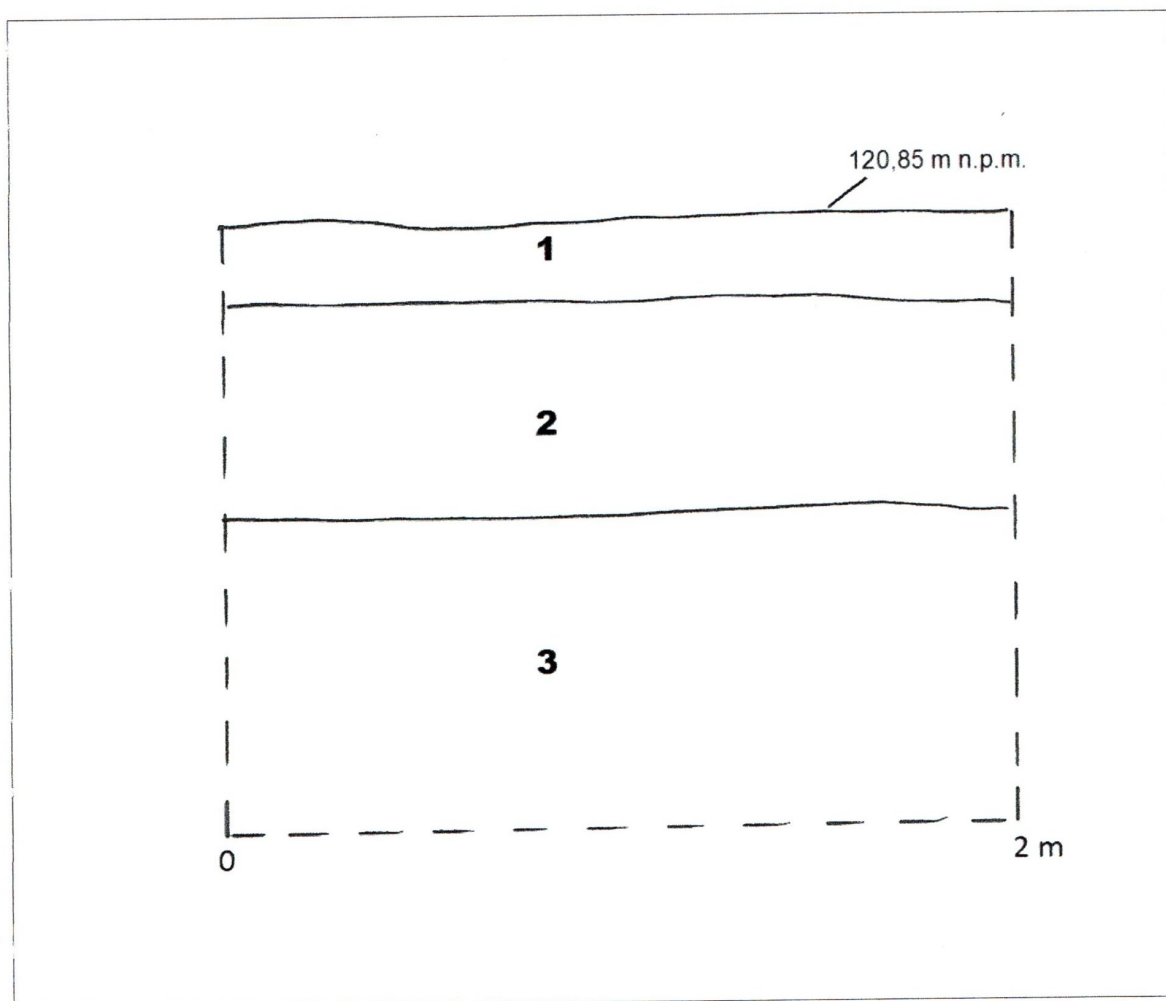
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 3 (opis w tekście)

ryc. 7

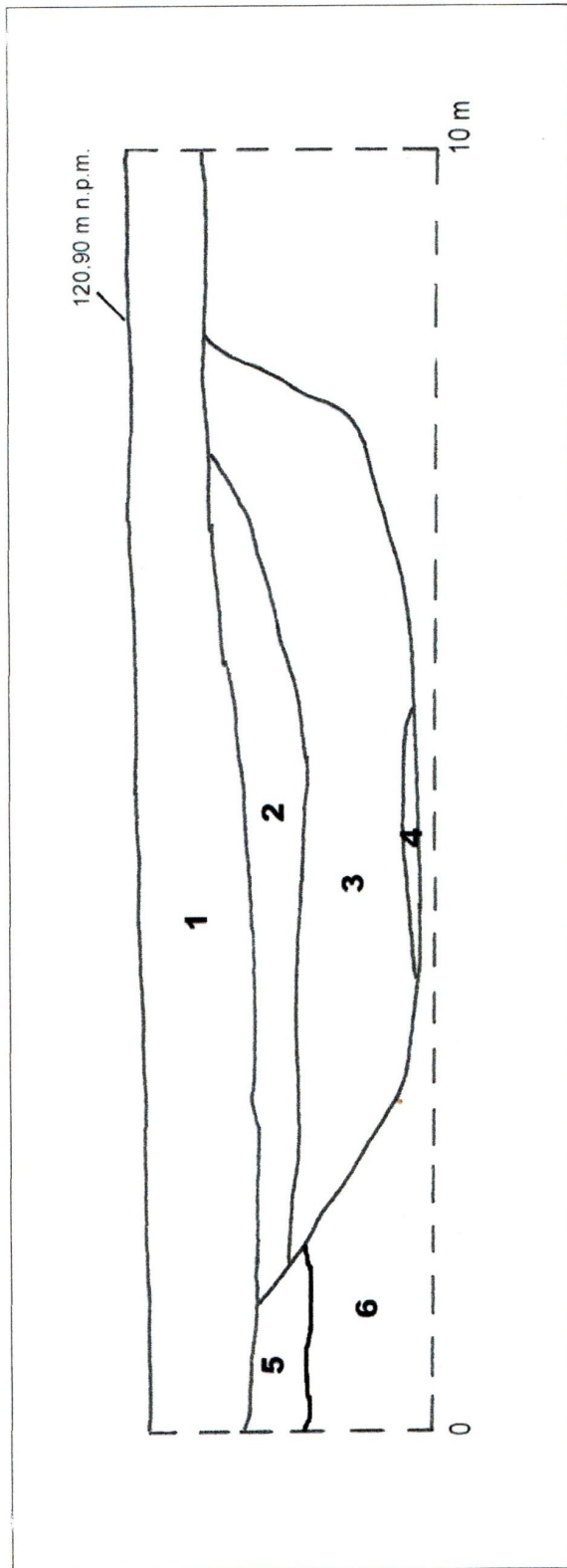
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 4 (opis w tekście)

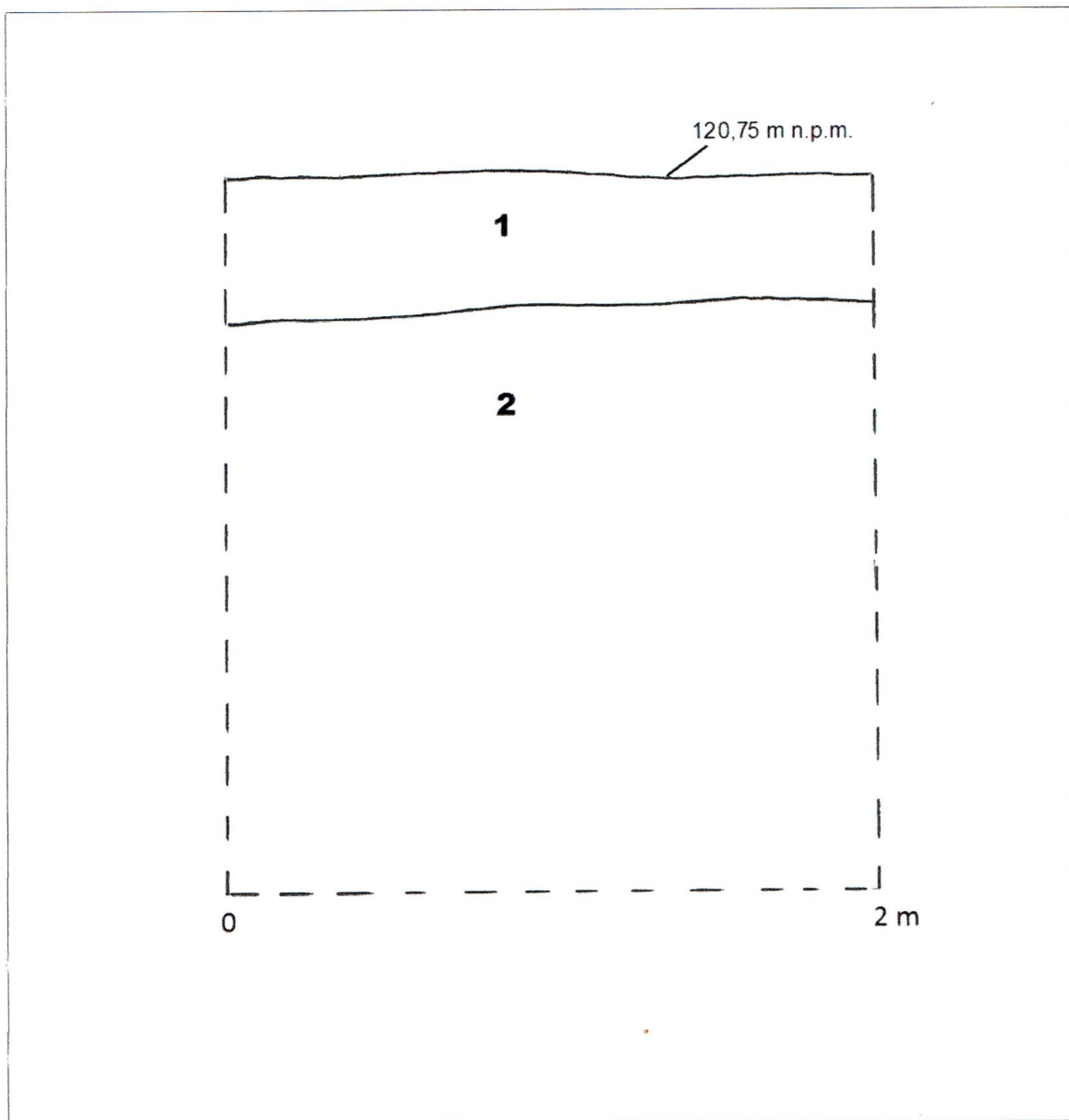
ryc. 8

Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 5 (opis w tekście)

ryc. 9

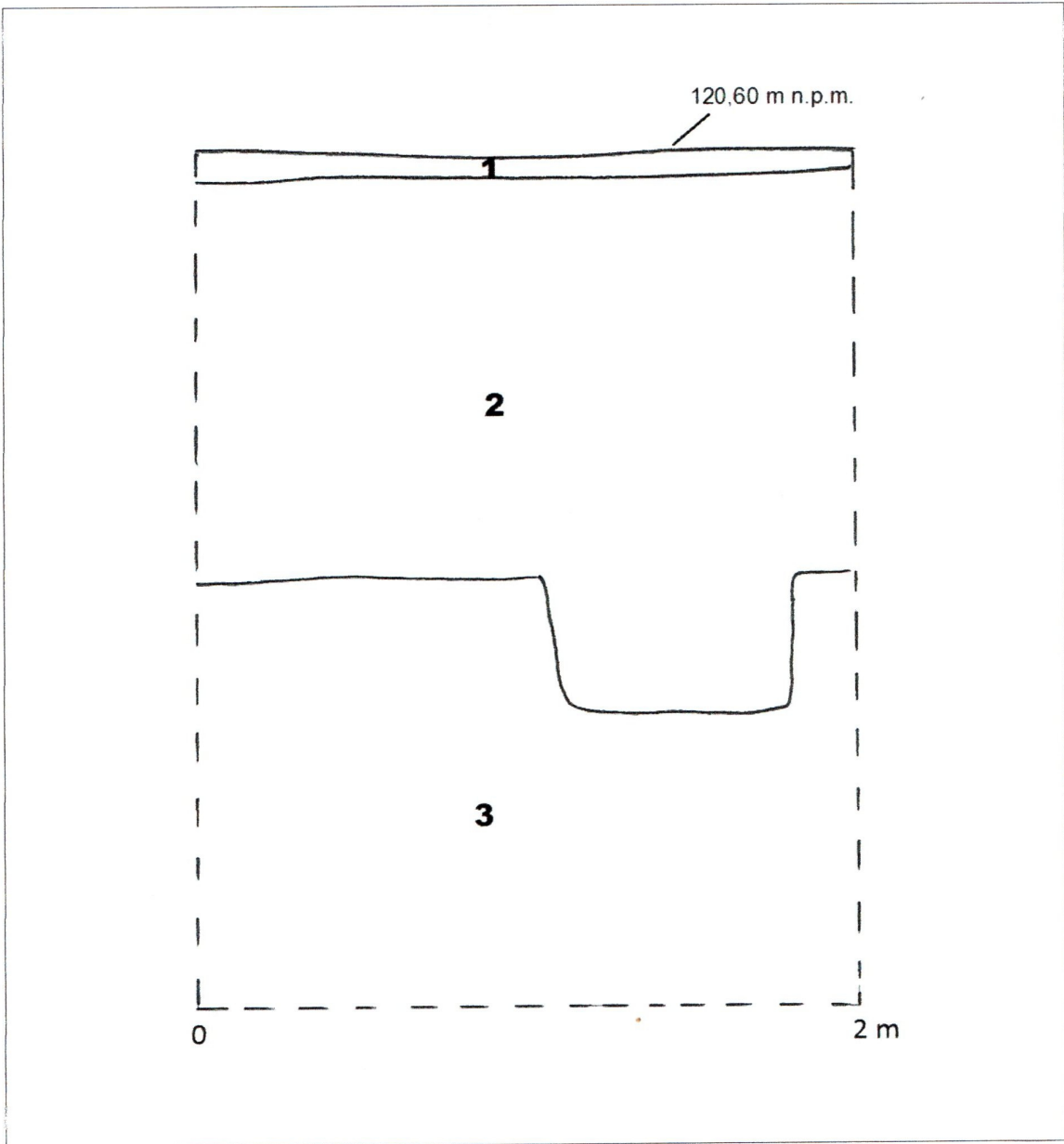
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 6 (opis w tekście)

ryc. 10

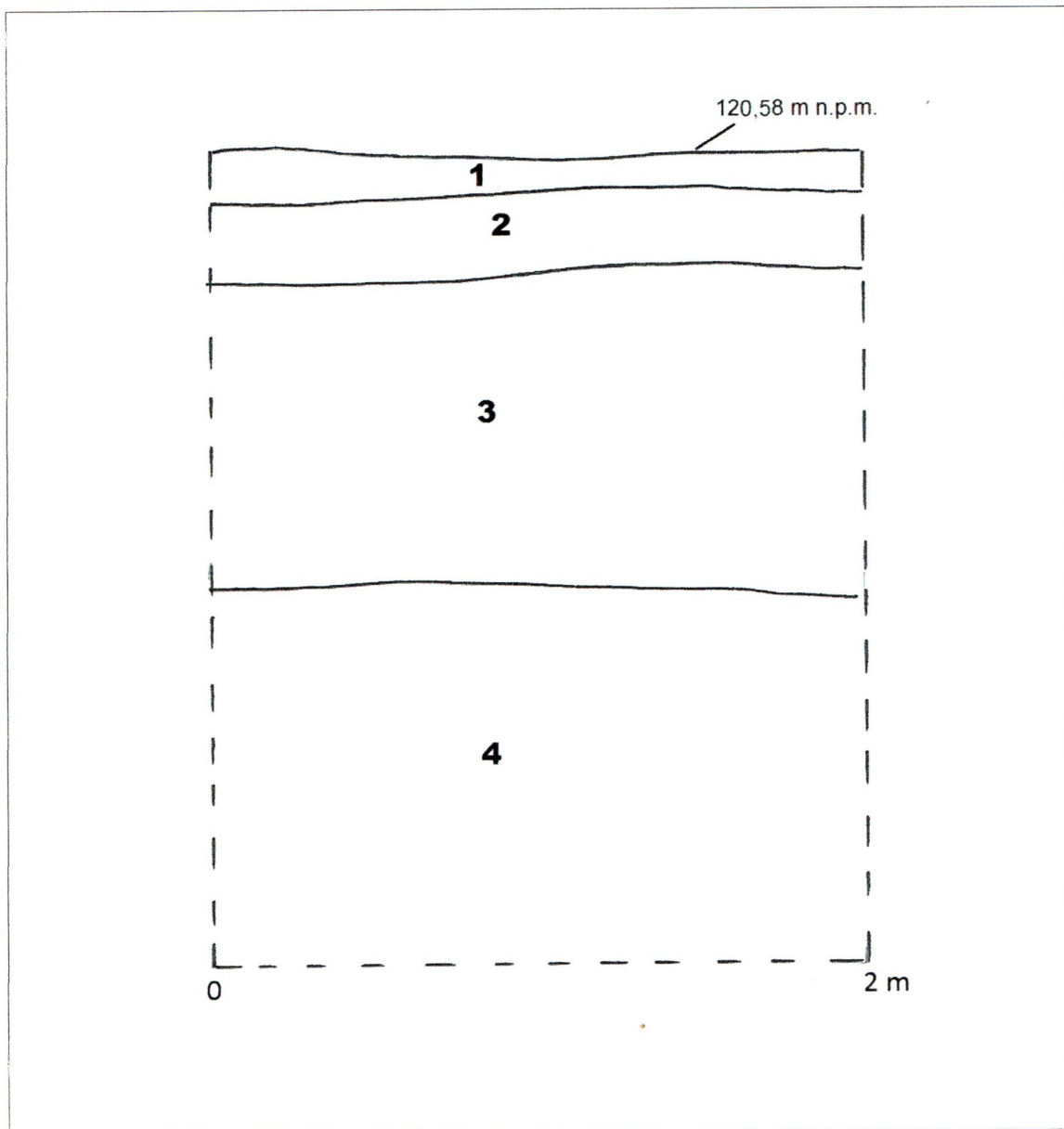
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 7 (opis w tekście)

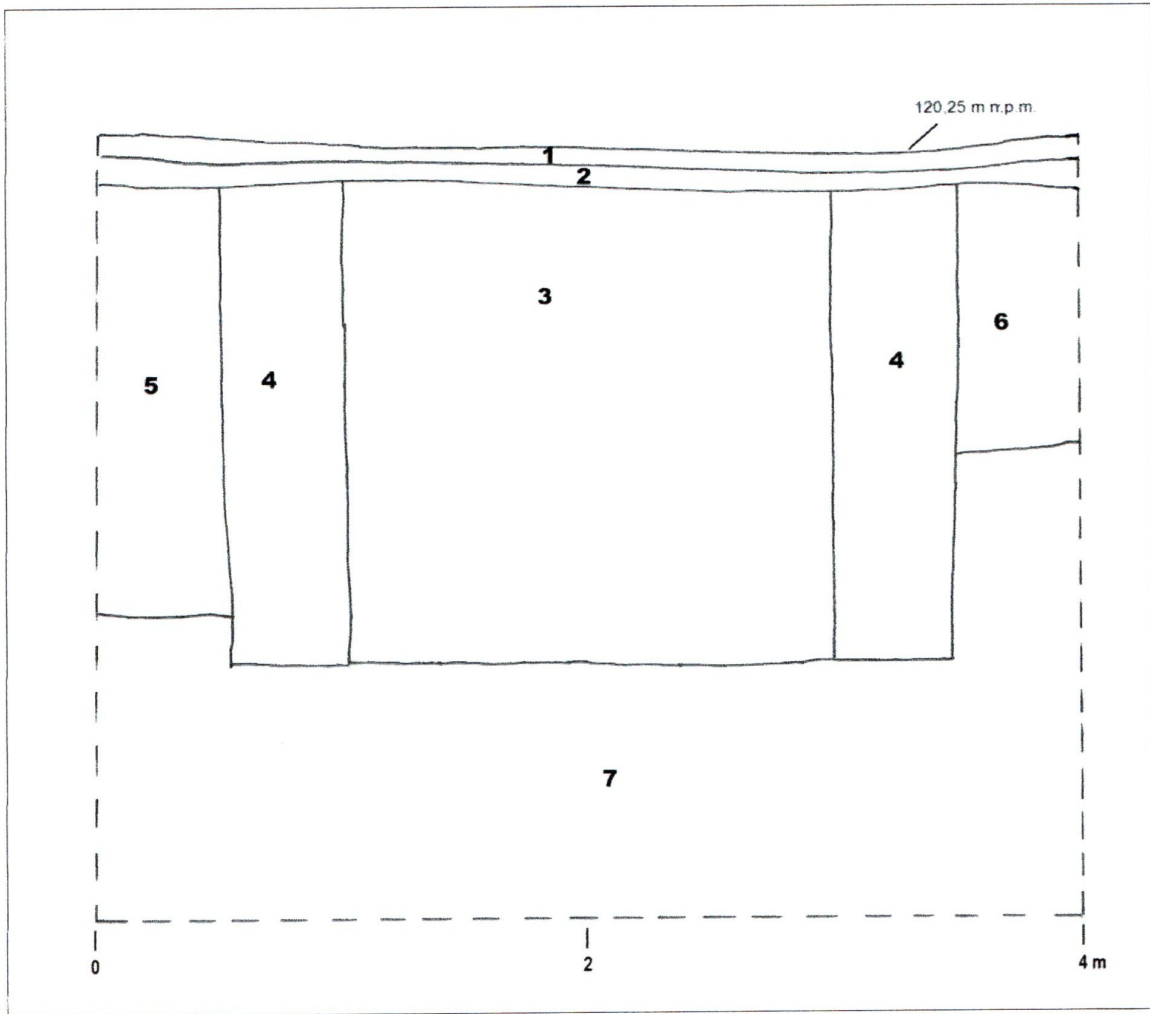
ryc. 11

Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 8 (opis w tekście)

ryc. 12

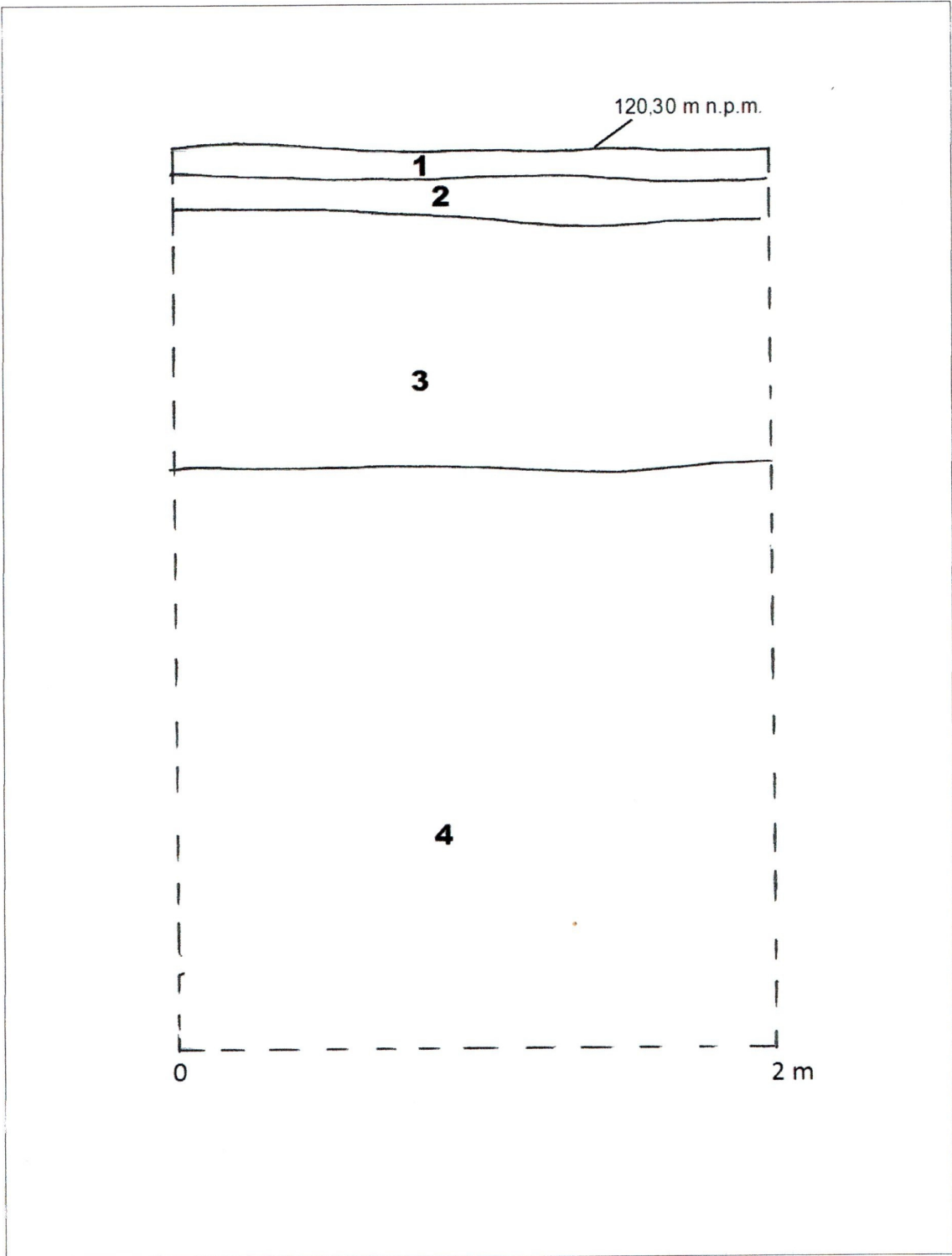
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 9 (opis w tekście)

ryc. 13

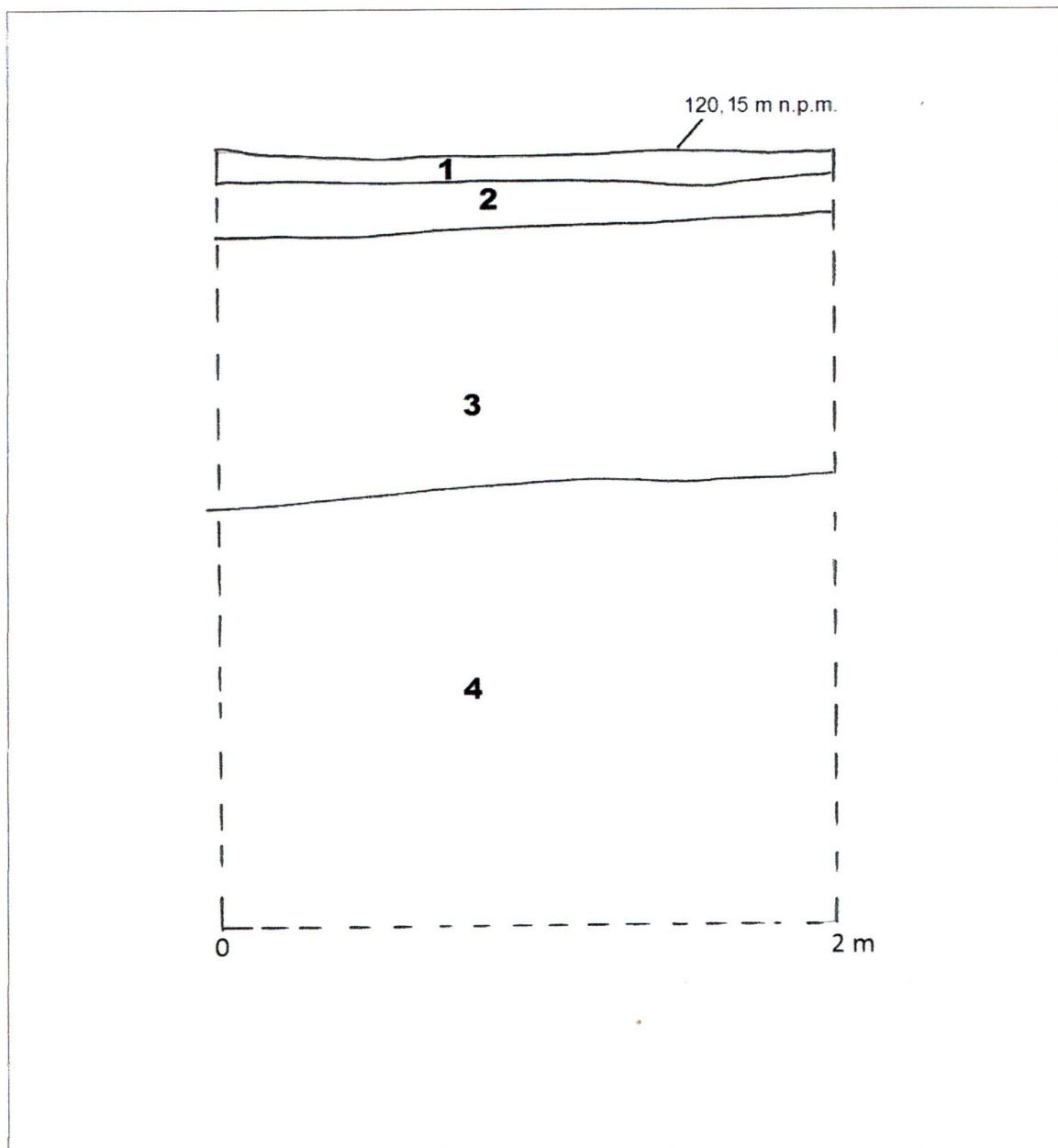
Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 10 (opis w tekście)

ryc. 14

Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 11 (opis w tekście)

ryc. 15

Układ nawarstwień zarejestrowanych na profilu 12 (opis w tekście)

fot. 1 Teren inwestycji. Widok od strony zachodniej przed przystąpieniem do badań

fot. 2 Teren inwestycji. Widok od strony wschodniej przed przystąpieniem do badań

fot. 3 Teren inwestycji po zdjęciu trawnika. Widok od strony północno-zachodniej

fot. 4 Teren inwestycji po zdjęciu trawnika. Widok od strony północno-wschodniej

fot. 5 Teren inwestycji po pogłębieniu do około 0,5-0,7 m. Widok od strony wschodniej

fot. 6 Teren inwestycji po pogłębieniu do około 0,5-0,7 m. Widok od strony zachodniej

fot. 7 Sondaż I w trakcie realizacji

fot. 8 Sondaż I w trakcie doczyszczania

fot. 9 Widok ogólny na sondaż I po doczyszczeniu profilu

fot. 10 Profil nr 1 w sondażu I

fot. 11 Nadzorowanie wykopu budowlanego w obrębie sondażu I

fot. 12 Profil nr 2 w obrębie sondażu I

fot. 13 Sondaż II

fot. 14 Profil nr 3 w sondażu II

fol. 15 Sondaż III

fol. 16 Profil nr 4 w sondażu III

fot. 17 Prace przy wykonywaniu sondażu IV

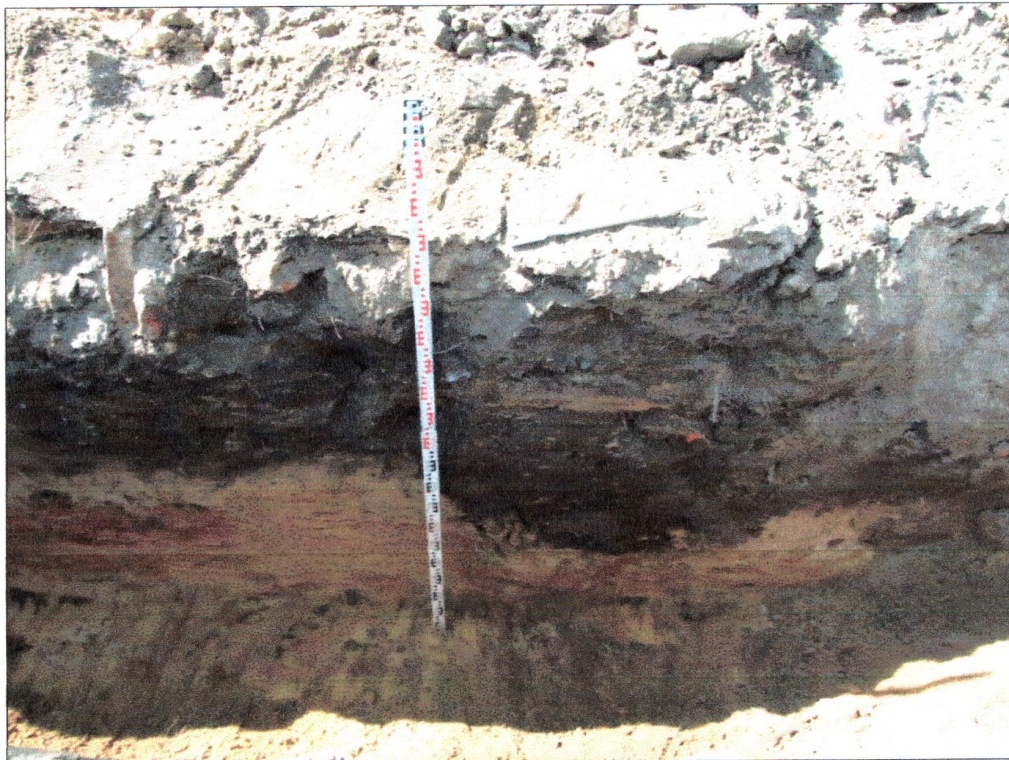

fot. 18 Sondaż IV. Widok od południowego wschodu

fol. 19 Profil nr 5 sondazu IV (część południowa)

fol. 20 Profil nr 5 sondazu IV (część północna)

fot. 21 Doczyszczanie zachodniej ściany sondażu V

fot. 22 Obiekt 1 w profilu zachodnim sondażu V

fot. 23 Południowy fragment obiektu 1 w zachodnim profilu sondażu V

fot. 24 Północny fragment obiektu 1 w zachodnim profilu sondażu V

fol. 25 Nadzorowanie wykupu budowlanego w środkowej części inwestycji, w obrębie sondazy II-V

fol. 26 Profil północny wykupu budowlanego w obrębie sondazy III-IV

fot. 27 Wykonany sondaż VI

fot. 28 Prace przy doczyszczaniu północnego profilu sondażu VI

fot. 29 Profil nr 8 w sondażu VI

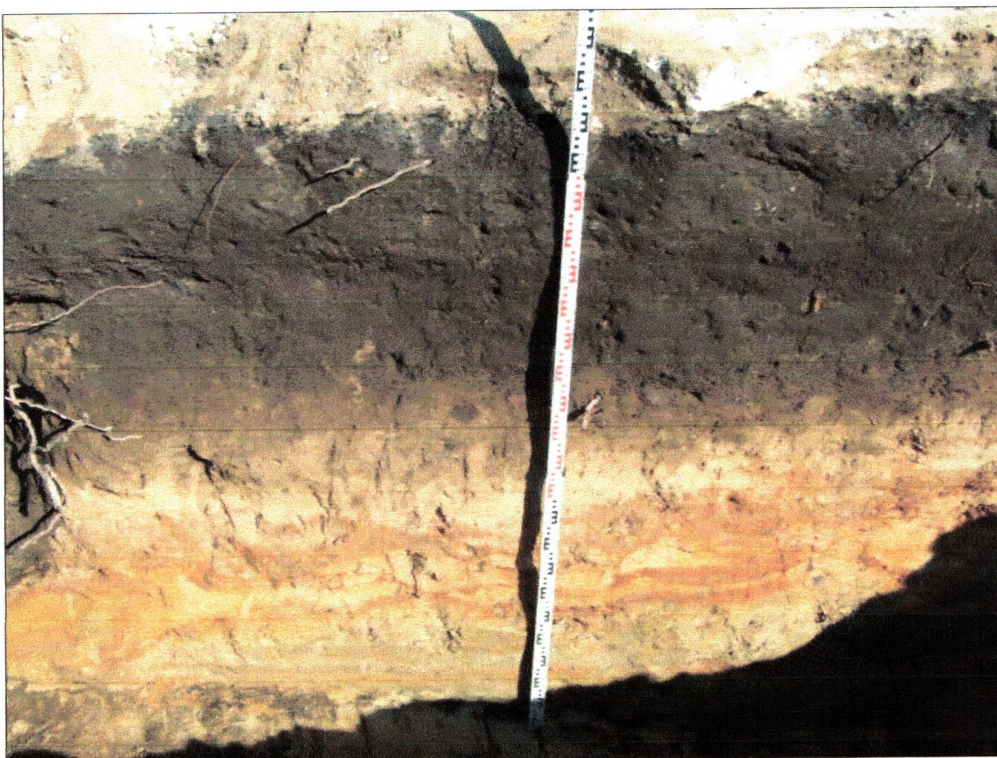

fot. 30 Prace przy doczyszczaniu profilu północnego sondażu VII

fol. 31 Doczyszczony profil północny sondu VII

fol. 32 Profil nr 9 w sondu VII

fot. 33 Nadzorowanie wykopu budowlanego w środkowej części inwestycji, w obrębie sondażu VI

fot. 34 Nadzorowanie wykopu budowlanego w środkowej części inwestycji, w obrębie sondażu VI

fot. 35 Profil nr 10 w obrębie zarejestrowanego szamba z okresu międzywojennego

fot. 36 Nadzorowanie wykopu budowlanego w środkowej części inwestycji, w obrębie sondażu nr VII

fot. 37 Profil wykopu budowlanego odsłonięty po wybraniu urobku w obrębie sondży VI-VII

fot. 38 Profil nr 11 w północno-zachodniej części wykopu budowlanego

fot. 39 Nadzorowanie wykopu budowlanego w północnej części inwestycji

fot. 40 Fragment północnego profilu wykopu budowlanego

fot. 41 Zakończenie prac badawczych. Widok wykopu od strony południowej

fot. 42 Zakończenie prac badawczych. Widok wykopu od strony wschodniej

Zleceniodawca:

CENTRUM TARGOWA
AGD DYSZEWSKI RTV
ul. Targowa 4
55-300 Środa Śląska

OPINIA GEOTECHNICZNA OKREŚLAJĄCA WARUNKI
GRUNTOWO-WODNE PODŁOŻA BUDOWLANEGO
PROJEKTOWANEGO BUDYNKU NA DZIAŁCE NR 27/12,
OBRĘB 6, PRZY SKRZYŻOWANIU ULIC KILIŃSKIEGO
I 3 MAJA W ŚRODZIE ŚLĄSKIEJ

Wykonawca:

El-Geo-Drill s.c.
Sławomir Chmielowiec, Damian Chmielowiec
ul. Kopyczyńska 6
55-300 Szczepanów
NIP: 913-158-83-00

Zespół autorski:

mgr Jerzy Michalak   upr geol. nr VII - 1373
dr Paweł Goldsztejn   upr. geol. nr VII - 1507

G E O L O G
mgr Jerzy Michalak
upr geolog nr V-1590 VII-1373

dr Paweł Goldsztejn
G E O L O G
Pawel Goldsztejn
nr upr. MS VII-1507

Szczepanów, sierpień 2011

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. CEL I ZAKRES PRAC	4
3. CHARAKTERYSTYKA PROJEKTOWANEJ INWESTYCJI	4
4. CHARAKTERYSTYKA TERENU BADAŃ	4
4.1. LOKALIZACJA, POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I ZAGOSPODAROWANIE	4
4.2. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, MORFOLOGIA I HYDROGRAFIA.....	4
4.3. BUDOWA GEOLOGICZNA I HYDROGEOLOGIA.....	5
5. WARUNKI GRUNTOWO-WODNE	5
6. WARUNKI GEOTECHNICZNE PODŁOŻA GRUNTOWEGO	7
7. PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	10

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

1. Mapa lokalizacyjna
2. Plan sytuacyjny
3. Karty otworów badawczych
4. Objasnienia do przekrojów
5. Przekroje geotechniczne
6. Tabela parametrów geotechnicznych

1. WSTĘP

Niniejsza „Opinia geotechniczna...” została wykonana przez El-Geo-Drill s.c. na zlecenie CENTRUM TARGOWA, AGD Dyszewski RTV, ul. Targowa 4, 55-300 Środa Śląska.

Podstawą prawną opracowania jest Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dziennik Ustaw nr 126, poz. 839 z dnia 24 września 1998 r.) w sprawie ustalania warunków geotechnicznych posadowienia obiektów budowlanych.

W czasie prac badawczych i podczas opracowywania wyników uzyskanych podczas wierceń wykorzystano również następujące normy branżowe oraz pozycje literatury fachowej:

Normy i akty prawne:

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dziennik Ustaw nr 126, poz. 839 z dnia 24 września 1998 r.) w sprawie ustalania warunków geotechnicznych posadowienia obiektów budowlanych.
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej (Dziennik Ustaw nr 43, poz. 430 z dnia 14 maja 1999 r.) w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie,
- PN-86/B-02480. Grunty budowlane. Określenia, symbole, podział i opis gruntów;
- PN-81/B-03020. Grunty budowlane. Posadowienie bezpośrednie budowli. Obliczenia statyczne i projektowanie;
- PN-B-02479. Geotechnika. Dokumentowanie geotechniczne;
- PN-88/B-04481. Grunty budowlane. Badania próbek gruntu;
- BN-72/8932-01 Budowle drogowe i kolejowe. Roboty ziemne.

Literatura:

- „Geografia Polski – mezoregiony fizyczno-geograficzne”, J. Kondracki, Warszawa 1998,
- „Geologia regionalna Polski”, E. Stupnicka, Warszawa 1989,
- „Budowa geologiczna Polski - Hydrogeologia”, [red.], J. Malinowski, Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa 1991.
- „Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski, arkusz Brzeg Dolny”, J. Kucharewicz, Instytut Geologiczny, Warszawa 1978.
- „Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski, arkusz Środa Śląska”, H. Gizler, G. Winnicka, Instytut Geologiczny, Warszawa 1978.
- „Hydrogeologia Ogólna”, Pazdro Z., Kozerski B, Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa 1990.

2. CEL I ZAKRES PRAC

Zakres prac określony został przez projektanta. Prace zostały wykonane w dniu 24. 08. 2011 r. celem rozpoznania warunków gruntowo-wodnych podłoża budowlanego projektowanego budynku.

Zakres prac obejmował:

- odwiercenie 6 geotechnicznych mało średnicowych otworów badawczych do głębokości 4,0–6,0 m mechaniczną wiertnicą typu H25S, o łącznym metrażu 27,7 mb,
- makroskopowy opis przewiercanych gruntów,
- pomiary położenia zwierciadła wód podziemnych w otworach,
- ustalenie wiodących parametrów wydzielonych warstw geotechnicznych zgodnie z metodą B (PN-81/B-03020),

Prace kameralne objęły analizę wyników przeprowadzonych prac geologicznych. Wyniki wierceń przedstawiono w formie kart otworów badawczych w zał. 3 i na przekrojach geotechnicznych zał. 5.

3. CHARAKTERYSTYKA PROJEKTOWANEJ INWESTYCJI

Projektowana inwestycja zlokalizowana na działce 27/12 (obręb 6) w Środzie Śląskiej to budowa podpiwniczonego, dwupiętrowego budynku z użytkowym parterem. Wymiary projektowanego budynku to około 27,5×17,5 m.

4. CHARAKTERYSTYKA TERENU BADAŃ

4.1. LOKALIZACJA, POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I ZAGOSPODAROWANIE

Obszar badań zlokalizowany jest w centrum Środy Śląskiej (zał. 1) na działce nr 27/12 (obręb 6, gmina Środa Śląska, powiat średzki, województwo dolnośląskie) przy skrzyżowaniu ulic Kilińskiego i 3 Maja. Działka obecnie porośnięta jest trawą, a przy granicach porośnięta jest drzewami. Działka od południa graniczy z ul. 3 Maja, zaś od zachodu z ul. Kilińskiego. Z pozostałych stron graniczy z zabudowanymi działkami na których prowadzona jest działalność usługowa.

4.2. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, MORFOLOGIA I HYDROGRAFIA

Zgodnie z podziałem fizjogeograficznym Polski (Kondracki, 1998) obszar badań leży na obszarze mikroregionu Wysoczyzna Średzka, część mezoregionu Równina Wrocławska, w jego zachodniej części. Jest to fragment makroregionu Niziny Śląskiej. Projektowana

inwestycja zlokalizowana jest na relatywnie płaskim terenie, na granicy tarasu erozyjnego i akumulacyjnego. Na badanej działce rzedne terenu wahają się w granicach 120,2–121,1 m n.p.m.

Rejon projektowanego budynku znajduje się w zlewni niewielkiej rzeki Średzka Woda (dopływ Odry), płynącej około kilometr na zachód od badanej działki. Wody do rzeki odprowadzane są przez rów melioracyjny płynący około 450 m od granic działki.

4.3. BUDOWA GEOLOGICZNA I HYDROGEOLOGIA

Głębokie podłoże regionu reprezentowane jest przez stare metamorficzne utwory proterozoiku, na których leżą utwory permu i triasu. Powyżej zalega miąższy kompleks trzeciorzędowych ilów z warstwami węgla brunatnego z wkładkami piaszczystymi. Lokalnie przykryte są one piaskami kwarcowymi tzw. serii Gozdnicy. W strefie przypowierzchniowej zalegają plejstocenijskie utwory lodowcowe i wodnolodowcowe, a także grunty akumulacji rzecznej związanej z okresem zlodowacenia północnopolskiego. Miejscami grunty lodowcowe zostały zerodowane w późnym plejstocenie i odsłoniły w strefie przypowierzchniowej osady trzeciorzędowe.

Pierwszy poziom wodonośny na badanym terenie związany jest z niespoistymi osadami rzecznyymi terasy nadzalewowej doliny Średzkiej Wody i cieką Rokitna. Woda ta kształtuje się na głębokościach kilku metrów pod powierzchnią terenu.

5. WARUNKI GRUNTOWO-WODNE

W wyniku prac dokumentacyjnych w podłożu projektowanej inwestycji stwierdzono występowanie osadów o złożonym układzie warstw i litologii. Nawiercono dużej miąższości warstwę antropogenicznych nasypów, lokalne nagromadzenia spoistych gruntów rzecznych, rzeczne grunty niespoiste oraz miejscami trzeciorzędowe grunty spoiste. Rozpoznane warunki gruntowo-wodne na badanym terenie pozwalają, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dziennik Ustaw nr 126, poz. 839 z dnia 24 września 1998 r.) w sprawie ustalania warunków geotechnicznych posadowienia obiektów budowlanych, warunki gruntowe należy określić jako **złożone**, a projektowany obiekt budowlany zaliczyć do **I kategorii geotechnicznej**.

W strefie przypowierzchniowej, we wszystkich otworach stwierdzono pakiet warstw antropogenicznych gruntów nasypowych o zróżnicowanej litologii, tworzące niejednorodny nasypu niebudowlany. Jego miąższość wynosi od 1,2–1,3 do aż 4,5 m w otworze nr 1. Grunty te w stropie przyjmują charakter gleby, zaś niżej mają zarówno charakter gruntu spoistego, przy przewodzie składników spoistych, jak i spoistego, przy przewodzie kamieni,

cegiał i piasku. Grunty te są mało wilgotne z reguły, jedynie w otworze 1 poniżej 3 m p.p.t. są nawodnione.

Rodzime podłoże reprezentowane w przeważającej mierze przez podścielające nasyp niebudowlany rzeczne, plejstocenijskie grunty niespoiste. Są one wykształcone jako piaski różnej granulacji z lokalnymi domieszkami żwiru i wkładkami pyłów. Grunty te występują w stanie średniozagęszczonym i są mało wilgotne, zaś poniżej 2,5 m p.p.t. przechodzą w wilgotne, a dalej od 3 m p.p.t. w nawodnione. Miąższość pakietu piaszczystego miejscami przekracza 3 m. Gruntów piaszczystych nie przewiercono w otworach 1 i 6. Pod piaskami nawiercono w części otworów grunty spoiste – w otworze 3 i 6 są to plejstocenijskie aluwialne mady rzeczne wykształcone jako mało wilgotne lub wilgotne piaski gliniaste i gliny piaszczyste, występujące w stanie twardoplastycznym lub plastycznym. Gruntów tych nie przewiercono w otworze 6, zaś w otworze 3 mają 1 m miąższości. Najstarszymi stwierdzonymi w czasie prac dokumentacyjnych gruntami są trzeciorzędowe gliny pylaste. Nawiercono je, na głębokościach 1,7–3,9 m p.p.t. poniżej piasków w otworze 4, poniżej glin rzecznych w otworze 3 i bezpośrednio pod nasypem w otworze 2. Grunty te są twardoplastyczne i nie przewiercono ich do głębokości rozpoznania.

Wodę gruntową stwierdzono we wszystkich wykonanych otworach, poza otworem 2 (cały profil gruntów spoistych), na głębokości 3,0–3,1 m p.p.t. w obrębie gruntów niespoistych kompleksu piaszczystego i w spągowej części nasypu niebudowlanego. Charakteryzuje się ona zwierciadłem swobodnym. Należy przyjąć możliwość sezonowych wahań zwierciadła w granicach $\pm 0,5$ m.

6. WARUNKI GEOTECHNICZNE PODŁOŻA GRUNTOWEGO

Występujące w podłożu projektowanej inwestycji grunty rodzime sklasyfikowano zgodnie z Normą PN-81/B-03020 do 6 warstw geotechnicznych wydzielonych pod względem genetycznym oraz cech fizycznych i mechanicznych gruntów. Grunty antropogeniczne zakwalifikowano do jednej warstwy, zaś grunty rodzime do 5 (3 – grunty spoiste, 2 – grunty niespoiste).

Wydzielone warstwy geotechniczne opisano poniżej:

Warstwa NN – Do warstwy tej zaliczono grunty antropogeniczne nasypu niebudowlanego, Gruntom tym z uwagi na ich niejednorodność nie przypisano parametrów fizyko mechanicznych. W strefie przypowierzchniowej uformowane są one z humusu, zaś niżej w części wykazują dominację materiału spoistego, w części zaś niespoistego. Grunty te z reguły zalegają do głębokości 1,3–1,7 m p.p.t., jedynie w otworze 1 występują aż do głębokości 4,5 m p.p.t., gdzie mają charakter miękko plastyczny. W otworze 1 poniżej głębokości 3,1 m p.p.t. są one nawodnione.

Warstwa C1 – Do warstwy tej zaliczono plejstocenijskie grunty spoiste akumulacji rzecznej wykształcone jako gliny piaszczyste na pograniczu piasków gliniastych. Grunty te są mało wilgotne i występują w stanie twardo plastycznym o $I_L=0,15$. Stwierdzono je jedynie w otworze 3 w przelocie 2,3–3,3 m p.p.t. poniżej gruntów warstwy I.

Parametry geotechniczne:

I_L	=	0,15,
w_n	=	14%
ρ_0	=	2,20 g/cm ³
ϕ_u	=	15,6°,
C_u	=	19,29 kPa
M_o	=	32,98 MPa,
E_o	=	23,09 MPa.

Warstwa C2 – Do warstwy tej zaliczono plejstocenijskie grunty spoiste akumulacji rzecznej wykształcone jako piaski gliniaste na pograniczu gliny piaszczystej. Grunty te są wilgotne i występują w stanie plastycznym o $I_L=0,45$. Stwierdzono je jedynie w otworze 6 poniżej głębokości, podścielają one grunty warstwy II i nie przewiercono ich do głębokości rozpoznania, tj. 4,5 m p.p.t.

Parametry geotechniczne:

$$\begin{aligned}
 I_L &= 0,45, \\
 w_n &= 16\% \\
 \rho_0 &= 2,10 \text{ g/cm}^3 \\
 \phi_u &= 10,8^\circ, \\
 C_u &= 9,55 \text{ kPa} \\
 M_o &= 17,35 \text{ MPa}, \\
 E_o &= 12,14 \text{ MPa}.
 \end{aligned}$$

Warstwa I – Do warstwy tej zaliczono średniozagęszczone ($I_D=0,5$) plejstocenijskie grunty niespoiste akumulacji rzecznej wykształcone jako piaski drobne i piaski drobne ze żwirem. Grunty te są mało wilgotne i stwierdzono je w otworach 3, 4, 5 i 6 bezpośrednio pod gruntami warstwy NN. Ich miąższość wynosi 0,4–1,1 m i budują one stropowe partie kompleksu piaszczystego

Parametry geotechniczne:

$$\begin{aligned}
 I_D &= 0,50, \\
 w_n &= 6\% \\
 \rho_0 &= 1,65 \text{ g/cm}^3 \\
 \phi_u &= 30,4^\circ, \\
 M_o &= 61,91 \text{ MPa}, \\
 E_o &= 46,2 \text{ MPa}.
 \end{aligned}$$

Warstwa II – Do warstwy tej zaliczono średniozagęszczone ($I_D=0,5$) plejstocenijskie grunty niespoiste akumulacji rzecznej wykształcone jako piaski średnie i grube wzajemnie przewarstwiające się, z lokalnymi domieszkami pyłów. Grunty te są mało wilgotne, wilgotne, a poniżej 3,0–3,1 m p.p.t. nawodnione. Stwierdzono je w otworach 1, 4, 5 i 6 pod gruntami warstwy I, lub (otwór 1) bezpośrednio pod gruntami warstwy NN. Stwierdzona miąższość gruntów tej warstwy wynosi 1,2–2,6 m i budują one spągowe partie kompleksu piaszczystego. Gruntów tych w części otworów nie przewiercono do głębokości rozpoznania geologicznego, w pozostałych przypadkach są one podścielone gruntami warstwy B.

Parametry geotechniczne:

$$\begin{aligned}
 I_D &= 0,50, \\
 w_n &= 22\% \text{ (mokre)} \\
 \rho_0 &= 2,00 \text{ g/cm}^3 \text{ (mokre)} \\
 \phi_u &= 33,0^\circ, \\
 M_o &= 94,69 \text{ MPa}, \\
 E_o &= 79,90 \text{ MPa}.
 \end{aligned}$$

Warstwa B – Do warstwy tej zaliczono trzeciorzędowe grunty spoiste zastoiskowe wykształcone jako gliny pylaste, lokalnie na pograniczu iłu lub laminowane pyłem. Grunty te są mało wilgotne i występują w stanie twaroplastycznym o $I_L=0,15$. Stwierdzono je poniżej gruntów nasypowych i plejstocenijskich, w otworach 2, 3 i 4, poniżej głębokości 1,7–3,3 m p.p.t. W otworach tych stanowią one najstarsze zidentyfikowane osady i nie przewiercono ich do głębokości rozpoznania.

Parametry geotechniczne:

I_L	=	0,15,
w_n	=	20%
ρ_0	=	2,10 g/cm ³
ϕ_u	=	19,2°,
C_u	=	33,45 kPa
M_0	=	41,94 MPa,
E_0	=	31,88 MPa.

Szczegółowy układ przestrzenny wydzielonych warstw przedstawiono na przekrojach geotechnicznych (zał. 5), zaś parametry geotechniczne gruntów zestawiono w tabeli (zał. 6).

7. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. Niniejsza opinia geotechniczna określająca warunki gruntowo-wodne podłoża budowlanego projektowanego budynku na działce 27/12 (obręb 6) przy skrzyżowaniu ulic Kilińskiego i 3 Maja w Środzie Śląskiej (gmina Środa Śląska, powiat średzki), została opracowana przez firmę El-Geo-Drill s.c. Sławomir Chmielowiec, Damian Chmielowiec z siedzibą w Szczepanowie przy ul. Kopyczyńskiej 6 na zlecenie firmy CENTRUM TARGOWA AGD Dyszewski RTV z siedzibą w Środzie Śląskiej przy ul. Targowej 4.
2. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24.IX.98 r., w sprawie ustalenia geotechnicznych warunków posadowienia obiektów budowlanych (DZ. U. nr 125, poz. 839), [4] warunki geotechniczne podłoża terenu badań można określić jako **złożone**, a projektowany obiekt uznać za obiekt **I kategorii geotechnicznej**.
3. Projektowana inwestycja obejmuje budowę podpiwniczonego budynku dwukondygnacyjnego z użytkowym parterem o projektowanych wymiarach w planie około 27,5×17,5 m.
4. W budowie badanego obszaru biorą grunty antropogeniczne (gruby pakiet nasypu niekontrolowanego) i rodzime: aluwialnej genezy plejstoceńskie grunty spoiste (gliny piaszczyste i piaski gliniaste) i niespoiste (piaski różnej granulacji) oraz trzeciorzędowe zastoiskowe grunty spoiste (gliny pylaste).
5. Na podstawie przeprowadzonych badań w podłożu badanego terenu wydzielono 6 warstw geotechnicznych.
6. Wodę gruntowa stwierdzono w obrębie gruntów niespoistych na głębokości 3,0–3,1 m p.p.t. Charakteryzuje się ona zwierciadłem swobodnym. Należy przyjąć możliwość sezonowych wahań zwierciadła w granicach ±0,5 m.
7. Głębokość granicy przemarzania gruntów w rejonie badań wynosi około 1,0 m p.p.t., przy czym z racji projektowania budynku podpiwniczonego poziom posadowienia będzie głębszy.
8. Grunty warstwy NN z racji swej niejednorodności nie mogą stanowić podłoża budowlanego projektowanego budynku i należy je usunąć przed rozpoczęciem prac budowlanych – przy czym w większości ich zasięg głębokościowy jest mniejszy niż prawdopodobny poziom posadowienia budynku. Jedynie w rejonie SE rogu projektowanego budynku (otwór 1) grunty te zalegają do głębokości 4,5 m p.p.t., są nawodnione i lokalnie miękkoplastyczne. W rejonie tym wybranie gruntów do takiej głębokości może być kłopotliwe i wymagać uszczelnienia wykopu ściankami

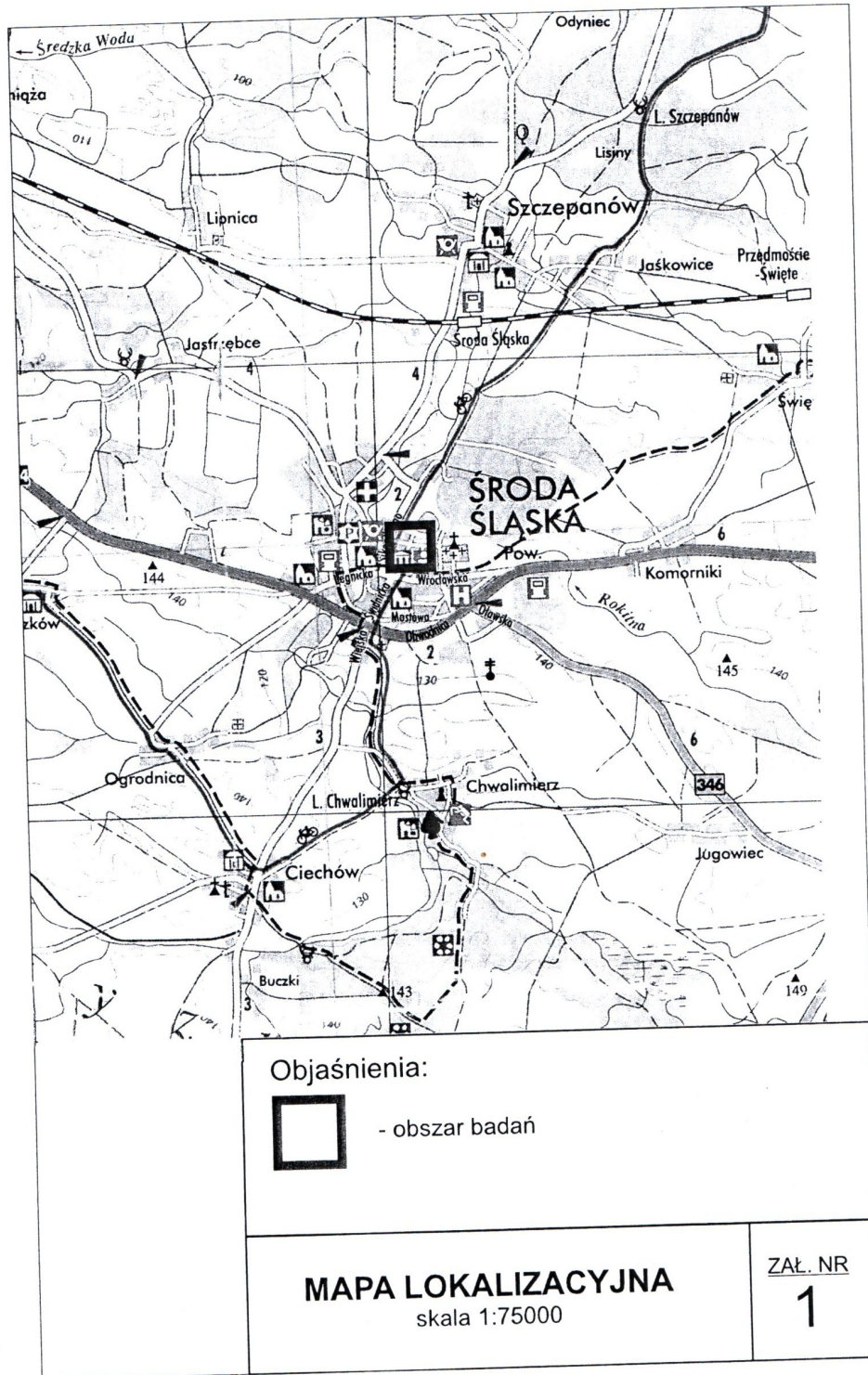

szczelnymi oraz odpompowania wody z wykopu. Aby tego uniknąć można rozważyć inne metody wzmocnienia tych nienośnych gruntów.

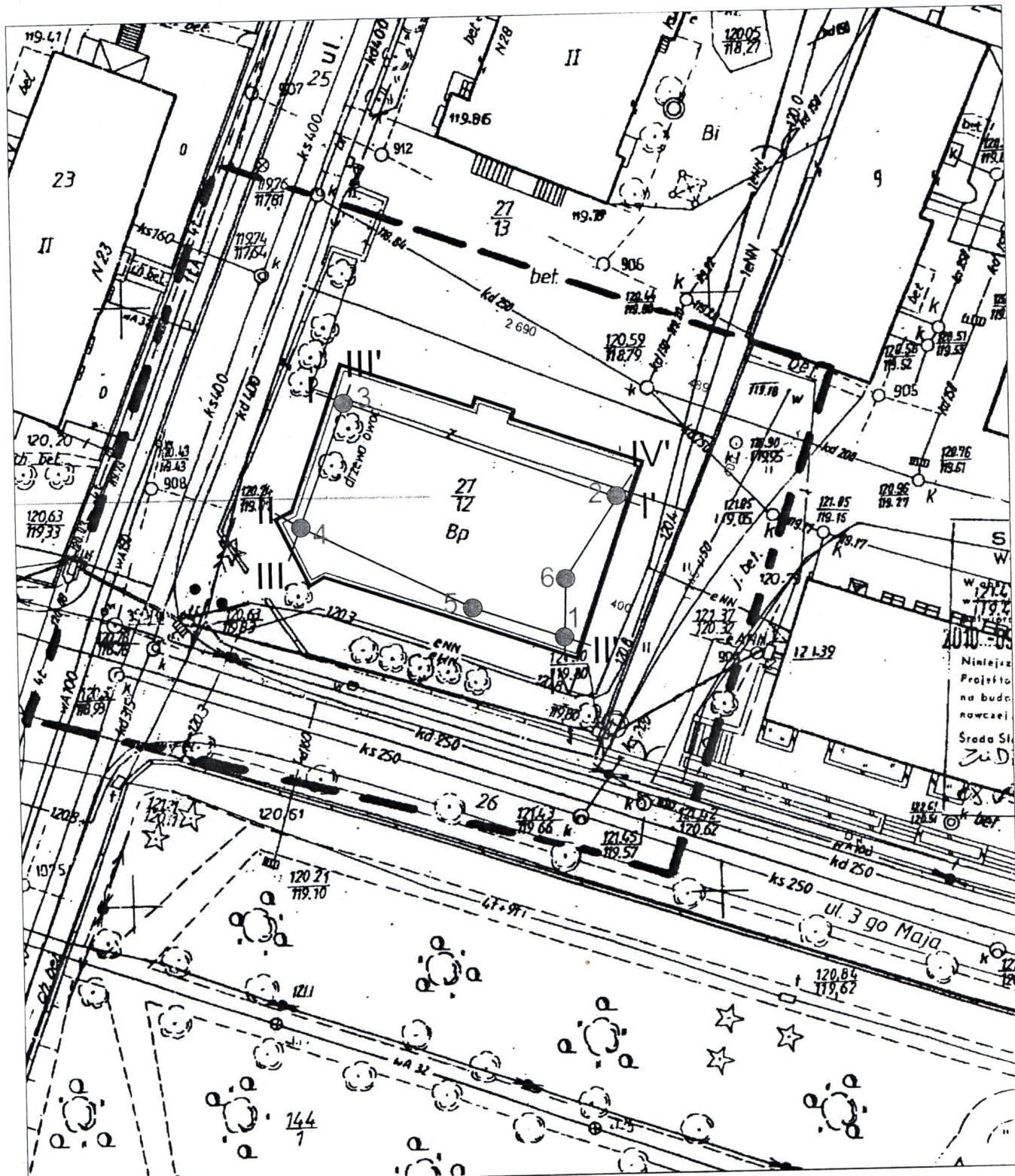
9. Występujące na pozostałym obszarze w prawdopodobnym poziomie posadowienia około 2,5 m p.p.t. grunty warstw C1, I, II i B charakteryzują się korzystnymi parametrami i stanowią nośne podłoże budowlane.
10. Podczas prowadzenia prac ziemnych w wykopie należy chronić występujące w dnie wykopu grunty spoiste warstw C1 i B przed wpływem czynników atmosferycznych. Kontakt z wodami opadowymi może doprowadzić do ich uplastycznienia i znacznego pogorszenia ich parametrów jako podłoża budowlanego.
11. Po wykonaniu wykopu fundamentowego zaleca się kontrolę litologii i parametrów gruntów w wykopie, co jest szczególnie istotne dla określenia zasięgu zastosowania wzmocnienia nienośnych gruntów nasypowych.
12. Z uwagi na to iż stwierdzony poziom wód gruntowych, biorąc pod uwagę jego możliwe wahania, okresowo kształtować się może na głębokościach poziomu posadowienia projektowanego budynku podpiwniczonego (~2,5 m p.p.t.), należy wykonać izolację fundamentu, bądź nieco podnieść poziom posadowienia.

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

woj. dolnośląskie
 powiat: średzki
 miasto: Środa Śl.
 obręb: 6 AM 18
 działka 27/12

MAP
 Wyk
 Nr sek

Objaśnienia:

- - obrys projektowanego budynku
- - lokalizacja otworów badawczych
- - przebieg linii przekrojów geotechnicznych

PLAN SYTUACYJNY
 skala 1:500

ZAŁ. NR
2

EI-Geo-Drill		KARTA OTWORU BADAWCZEGO					Zał.Nr: 3.1			
		Otwór numer 1					Wiertnica: H25S			
Miejscowość: Środa Śląska			Obiekt: budynek usługowy			System wiercenia: Mechaniczny				
Gmina: Środa Śląska			Zleceniodawca: Centrum Targowa AGD Dyszewski RTV			Rzędna: 0.00 m p.p.t.				
Powiat: średzki			Wiercenie: EI-Geo-Drill			Skala 1 : 50		Data wiercenia: 2011-08-24		
Województwo: dolnośląskie			Nadzór geologiczny: mgr Jerzy Michalak							
1	Głębokość zwierciadła wody	Stratygrafia	Profil litologiczny		Przelot [m]	Opis litologiczny	Symbol gruntu	Warstwa geotechniczna	Wilgotność	Stan gruntu
	[m.p.p.t]		[m]	[m]						
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		Nasypany				nasyp niekontrolowany (humus), czarny	nN(H)			
		Nasypany			0.30	nasyp niekontrolowany (głina piaszczysta, cegły, piasek), ciemnoszary				
					1.0					
					2.0		nN(Gp,ceg.,P)		mw	
					2.70	nasyp niekontrolowany (piasek średni ze żwirem), szaro-żółty		NN		
					3.10	nasyp niekontrolowany (piasek średni ze żwirem), szaro-żółty	nN(Ps+Ż)		w	
					4.20	nasyp niekontrolowany (głina pylasta na pograniczu pyłu), szary	nN(Gπ/Π)		nw	szg
					4.50	piasek średni z wkładkami pyłu, szary			w	mpl
		Czwartorzęd			5.0		Ps//Π	II	nw	szg
					6.00					

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

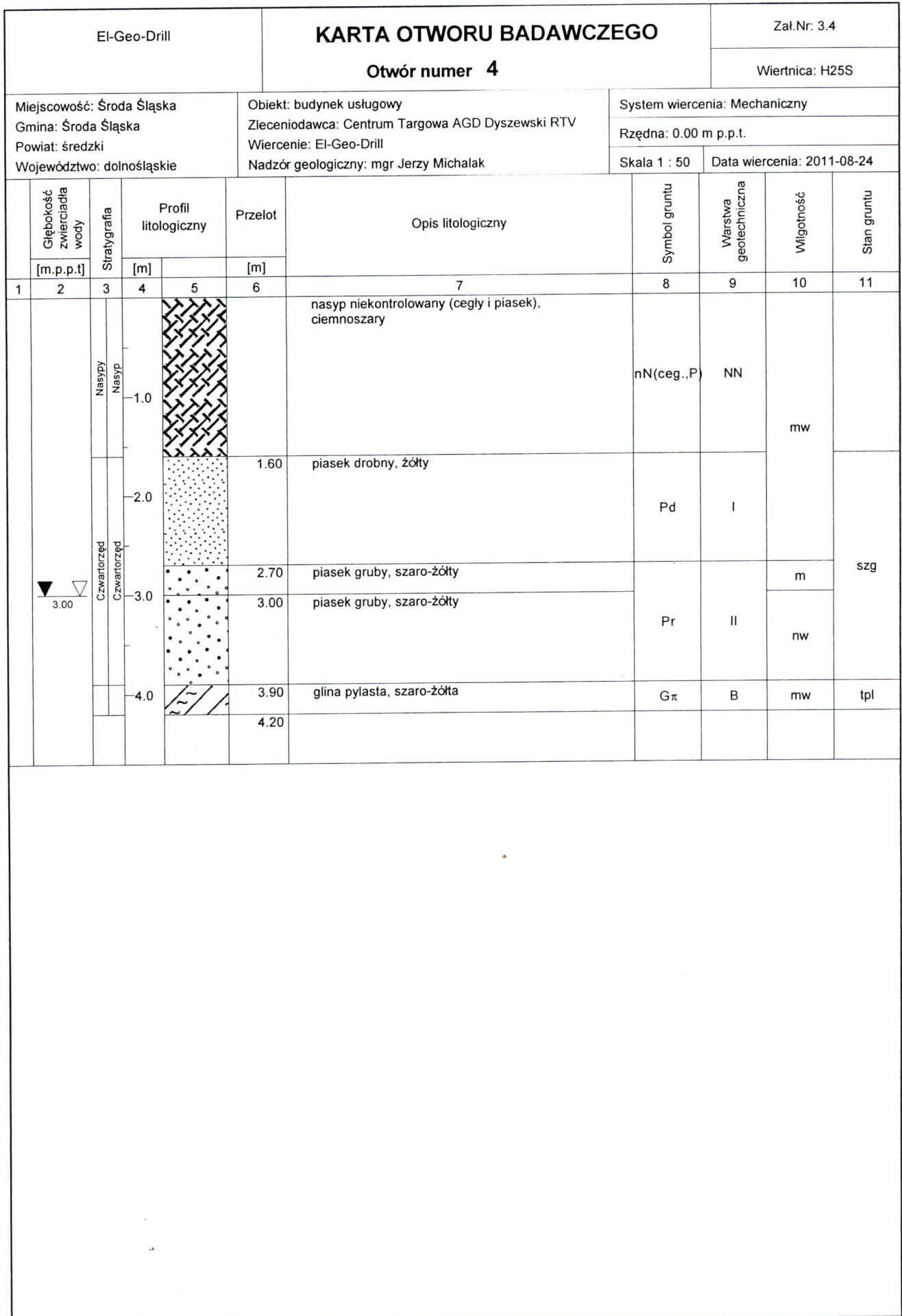
EI-Geo-Drill			KARTA OTWORU BADAWCZEGO				Zał.Nr: 3.2			
			Otwór numer 2				Wiertnica: H25S			
Miejscowość: Środa Śląska			Obiekt: budynek usługowy			System wiercenia: Mechaniczny				
Gmina: Środa Śląska			Zleceniodawca: Centrum Targowa AGD Dyszewski RTV			Rzędna: 0.00 m p.p.t.				
Powiat: średzki			Wiercenie: EI-Geo-Drill			Skala 1 : 50	Data wiercenia: 2011-08-24			
Województwo: dolnośląskie			Nadzór geologiczny: mgr Jerzy Michalak							
1	Głębokość zwierciadła wody	Stratygrafia	Profil litologiczny		Przelot	Opis litologiczny	Symbol gruntu	Warstwa geotechniczna	Wilgotność	Stan gruntu
	[m.p.p.t.]		[m]	[m]						
		Nasypany				nasyp niekontrolowany (cegły, piasek) ciemnoszary	nN(ceg.,P)	NN		
		Trzeciorzęd			1.70	głina pylasta na pograniczu ilu, szaro-żółta	Gπ/I		mw	
		Trzeciorzęd			3.10	głina pylasta laminowana pyłem, szaro-niebieska	Gπ/II	B		tpl
					4.50					

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

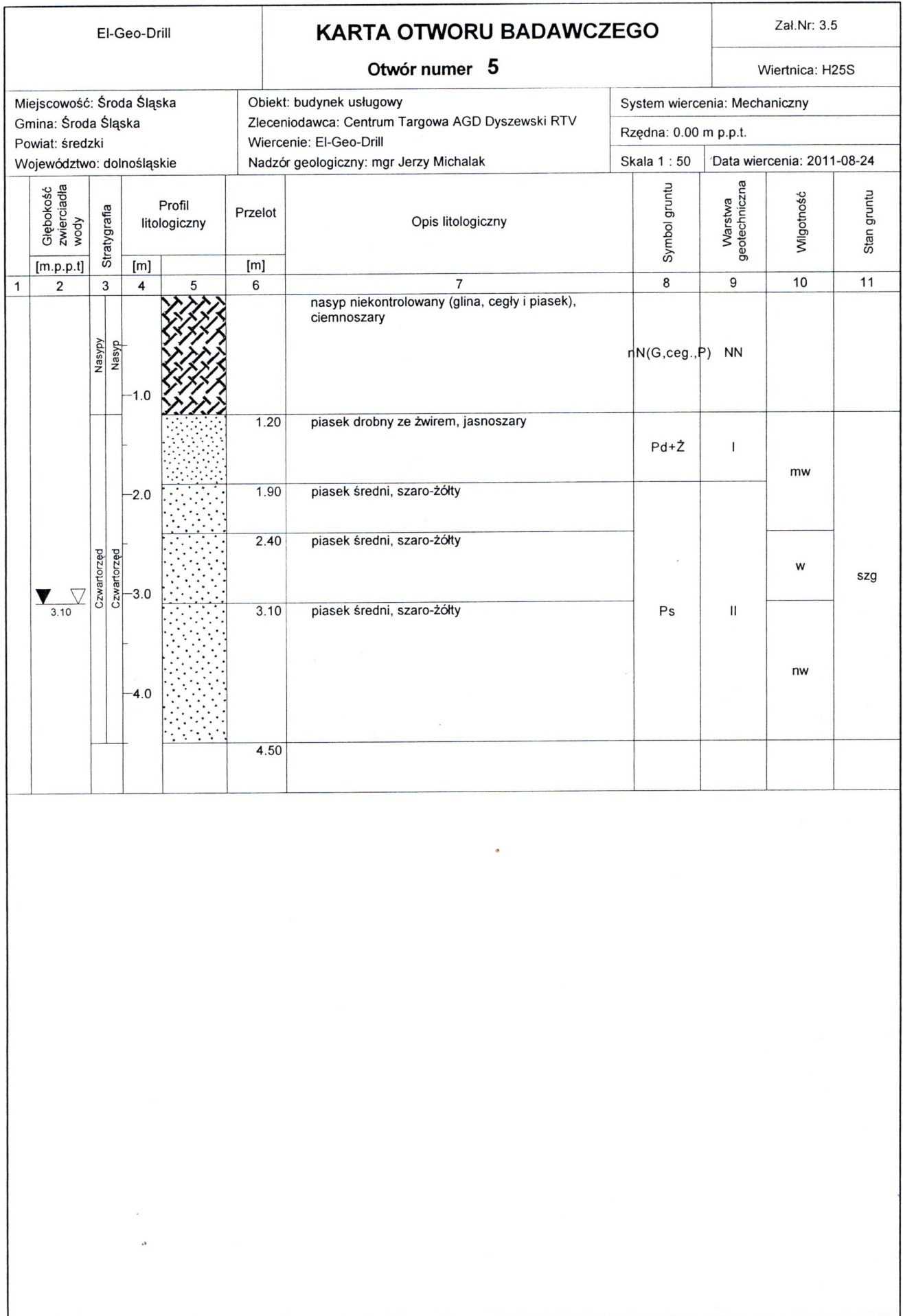
El-Geo-Drill			KARTA OTWORU BADAWCZEGO				Zał.Nr: 3.3			
			Otwór numer 3				Wiertnica: H25S			
Miejscowość: Środa Śląska			Obiekt: budynek usługowy				System wiercenia: Mechaniczny			
Gmina: Środa Śląska			Zleceniodawca: Centrum Targowa AGD Dyszewski RTV				Rzędna: 0.00 m p.p.t.			
Powiat: średzki			Wiercenie: El-Geo-Drill				Skala 1 : 50			
Województwo: dolnośląskie			Nadzór geologiczny: mgr Jerzy Michalak				Data wiercenia: 2011-08-24			
1	2	3	4		6	7	8	9	10	11
			Profil litologiczny							
Głębokość zwierciadła wody		Stratygrafia	[m]		[m]					
[m.p.p.t]										
		Nasypany			0.40	nasypany niekontrolowany (humus), czarny	nN(H)	NN		
		Nasypany			1.00	nasypany niekontrolowany (cegły, piasek i glina), ciemnoszary	nN(ceg.,P,G)			
		Czwartorzęd			1.30	piasek drobny na pograniczu piasku średniego, żółto-szary	Pd/Ps	I	mw	szg
		Czwartorzęd			2.30	głina piaszczysta na pograniczu piasku gliniastego, szaro-żółta	Gp/Pg	C1		tpl
		Trzeciorzęd			3.30	głina pylasta, szaro-żółta	Gπ	B		
		Trzeciorzęd			4.00					

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

LITOLOGIA wraz z oznaczeniem warstw geotechnicznych:

- NN** - antropogeniczne grunty nasypowe
- C** - plejstocenyjskie nieskonsolidowane grunty spoiste inne niż lodowcowe
- I** - plejstocenyjskie grunty niespoiste
- B** - trzeciorzędowe skonsolidowane grunty spoiste inne niż lodowcowe

nN - nasyp niebudowlany

oznaczenia dodatkowe:

- Π - pył
Gπ - glina pylasta
Pg - piasek gliniasty
Gp - glina piaszczysta
I - il
- Pd - piasek drobny
Ps - piasek średni
Pr - piasek gruby
Ż - żwir

- // - przewarstwiony
/ - na pograniczu
+ - z domieszką

STAN GRUNTU:

grunty niespoiste

szg - średniozagęszczony

grunty spoiste

pl - plastyczny

tpl - twardoplastyczny

WILGOTNOŚĆ GRUNTU

- - mało wilgotny
- - wilgotny
- - mokry
- - nawodniony

INNE OZNACZENIA:

$\frac{1}{0,0}$ - numer otworu / położenie względem poziomu terenu

Gł. 4,5 - głębokość otworu [m]

I - oznaczenie warstwy geotechnicznej

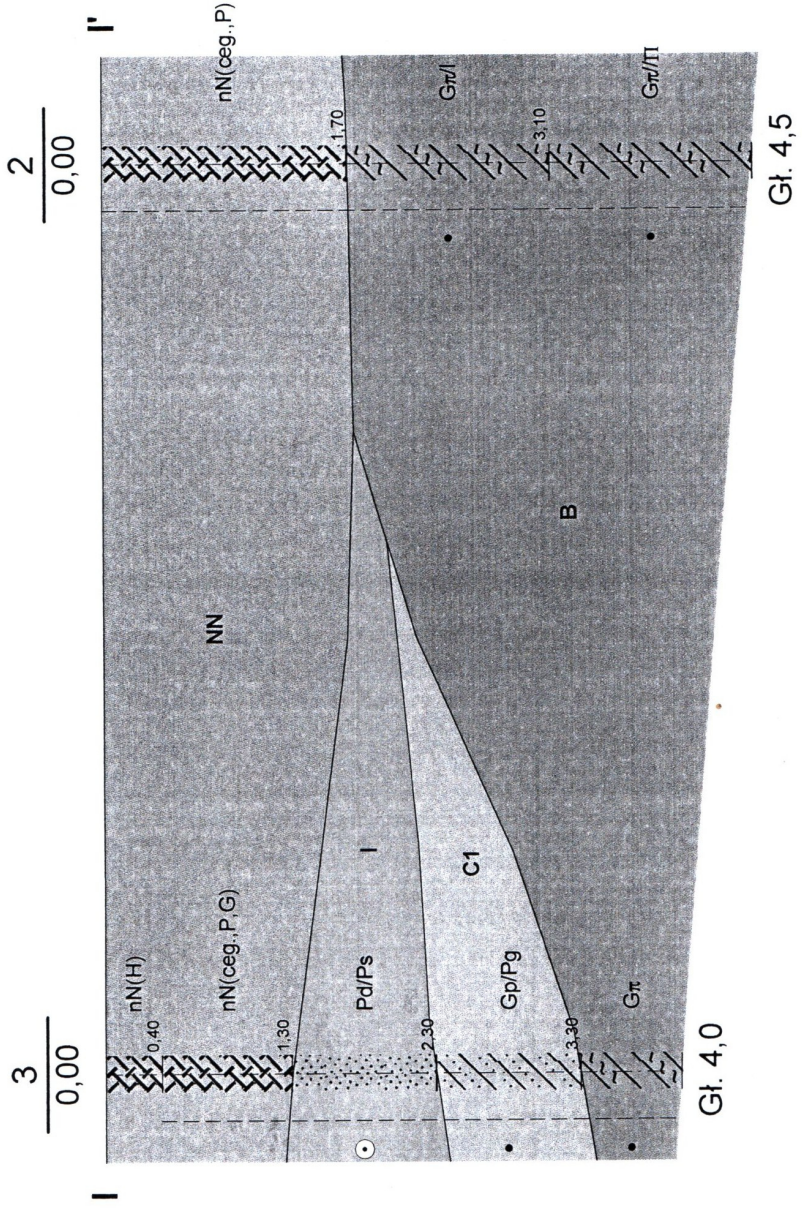
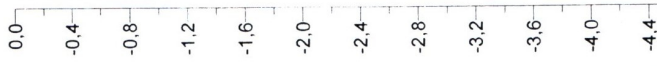
 - zwierciadło wód podziemnych

OBJAŚNIENIA DO PRZEKROJÓW GEOTECHNICZNYCH

ZAŁ. NR

4

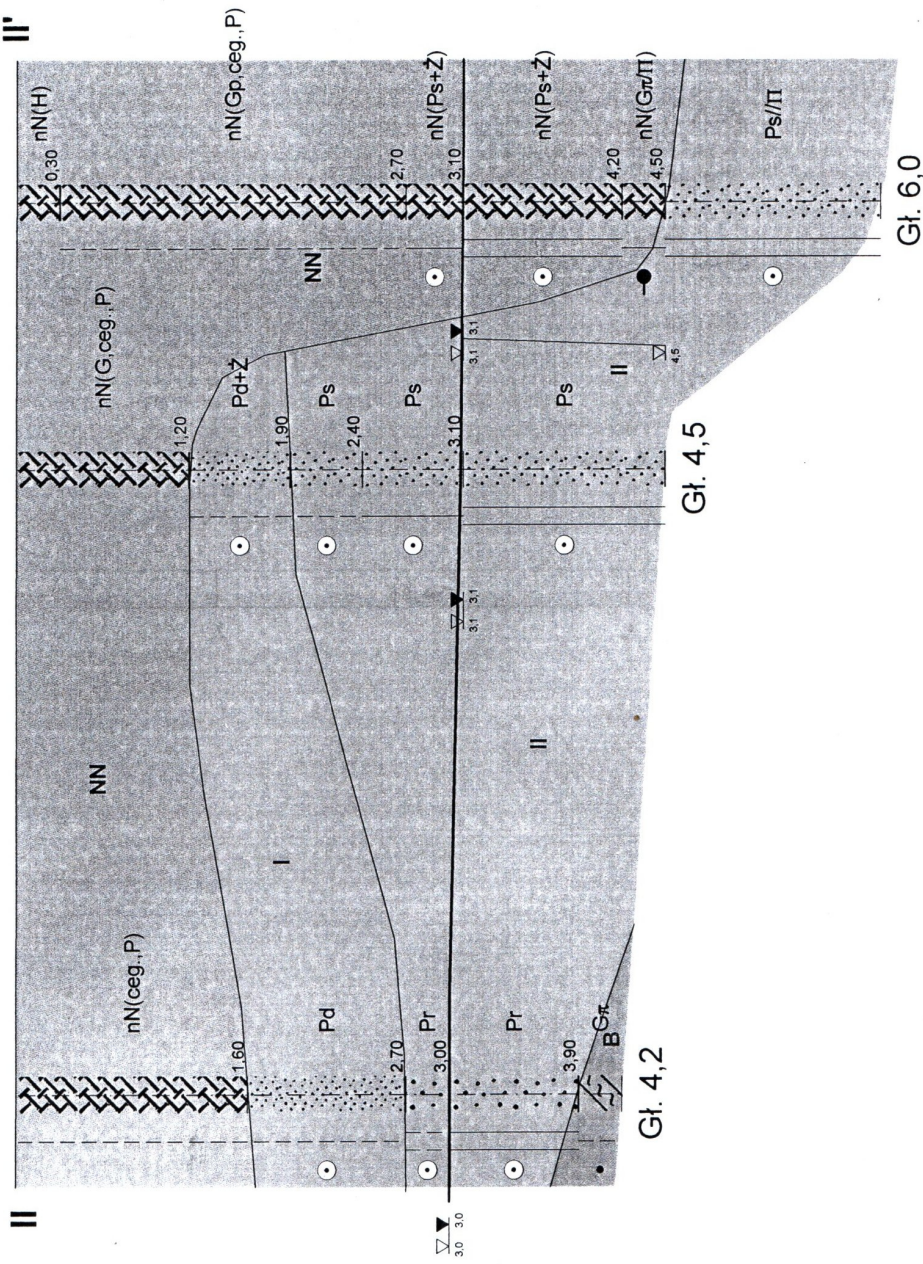
m p.p.t.

Przekrój geotechniczny I-I'		Zał. Nr	
Opracował	08.2011	Nazwisko	5.1
Weryfikował		Podpis	Skala
		dr Paweł Goldsztejn	1: 200
			1: 50

m p.p.t.

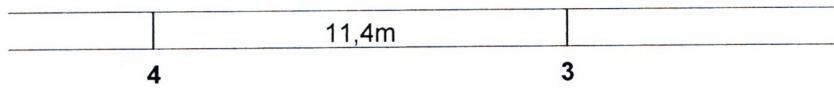
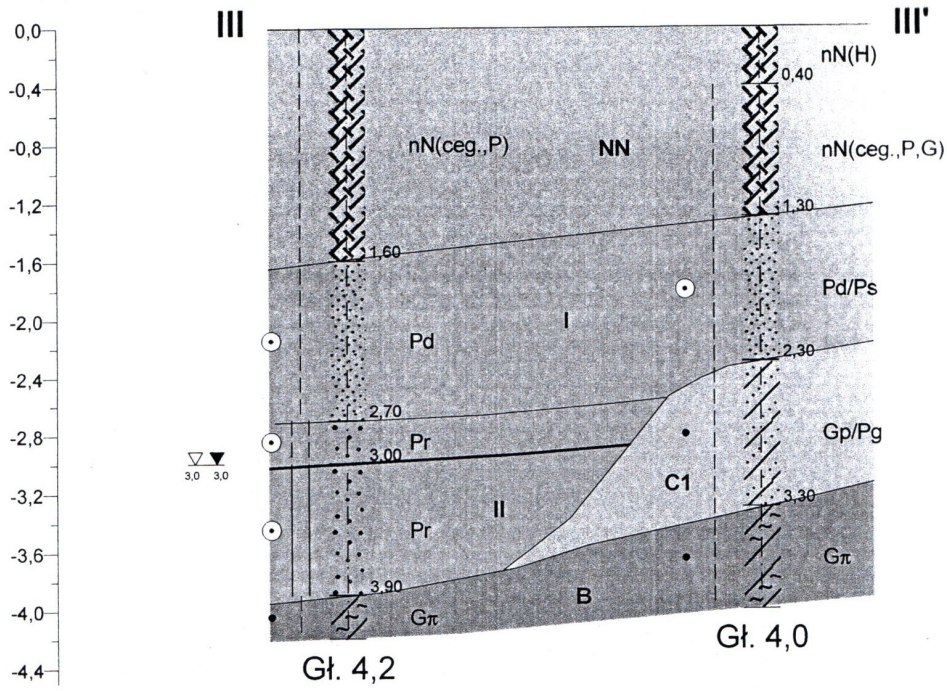
4		17,3m	7,4m	1	Zat.Nr 5.2
4		5	5	1	Skala 1: 200 1: 50
4		5	5	1	Przekrój geotechniczny II-II'
Opracował	Data	Nazwisko	Podpis		
Weryfikował	08.2011	dr Paweł Goldsztejn	<i>[Signature]</i>		

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

4
0,00

3
0,00

m p.p.t.

				Zał.Nr 5.3	
	Data	Nazwisko	Podpis	Przekrój geotechniczny III-III'	Skala 1: $\frac{200}{50}$
Opracował	08.2011	dr Paweł Goldsztejn			
Weryfikował					

Rysunek wykonano programem "GeoStar"

ŚREDNIE WARTOŚCI PARAMETRÓW GEOTECHNICZNYCH WYDZIELONYCH WARSTW
wyznaczonych metodą B i C wg PN-B-03020:1981

Profil stratygraficzno-litologiczny	Opis litologiczno-genetyczno-stratygraficzny	Oznaczenie warstwy geotechnicznej	Symbol gruntu wg PN-86/B-02480	Stopień zagęszczenia I _D [-]	Stopień plastyczności I _L [-]	Wilgotność naturalna w _n %	Gęstość właściwa ρ _s [g/cm ³]	Gęstość objętościowa ρ ₀ [g/cm ³]	Kąt tarcia wewnętrzznego φ _u [°]	Kohesja C _u kPa	Edometryczny moduł ścisłości pierwotnej M ₀ MPa	Moduł odkształcenia pierwotnego E ₀ MPa
Q_h	Nasyp antropogeniczny	NN										
Q_p	Plejstocenykne grunty akumulacji rzecznej	C1	Gp/Pg	-	0,15	12,0	2,67	2,20	15,6	19,29	32,98	23,09
		C2	Pg/Gp	-	0,45	16,0	2,65	2,10	10,8	9,55	17,35	12,14
		I	Pd, Pd+Z	0,5	-	mw: 6,0	2,65	mw: 1,65	30,4	0,0	61,91	46,20
		II	Ps, Pr, Ps//Pr, Ps//II	0,5	-	m: 22,0	2,65	m: 2,00	33,0	0,0	94,69	79,90
Q_T	Trzeciorzędowe grunty zastoiskowe	B	G _π , G _π //II, G _π /I	-	0,15	20,0	2,68	2,10	19,2	33,45	41,94	31,88